

Socionommen

TENDENS: VARFÖR MÅR UNGA TJEJER SÅ DÅLIGT?

EN TIDNING FRÅN AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

#3
2025

TEMA

Ekonomiskt
våld går under
radarn

VERKTYG

COSA ska förhindra
dömnda att begå nya
sexualbrott

“Min största uppgift
i den här moskén är
att göra den till en
samlingsplats för alla
människor, inte bara
dem som ber.”

SAMLANDE KRAFT

Under skjutningen i Örebro öppnade **Yusuf Abdow** moskén. Behovet av stöd har varit stort. Stöd.

Våld i nära relationer

Utväg Södra Älvsborg och Per Isdal erbjuder utbildning i manualbaserad metod för behandlingsarbete med utövare av relationsvåld.

11-15 Augusti 2025, Borås

Innehåll:

Utbildningen förbereder dig såväl personligt som professionellt för att arbeta behandlande med målgruppen. Du blir certifierad att leda Icke-våldsgrupp för män och metoden kan användas såväl i enskilda samtal eller i gruppbehandling.

För information och anmälan:
www.utvag.se

Utväg

Våld i nära relationer

Manualbaserad metod att leda gruppverksamhet för barn som upplevt våld samt parallell föräldragrupp

2-4 September 2025

Innehåll:

Utbildningen förbereder dig såväl personligt som professionellt för att arbeta med gruppverksamhet för barn som upplevt våld i familjen, samt i den parallella metoden att leda föräldragrupp. Utbildningen sker under tre dagar i Skövde

För information och anmälan:
www.utvag.se

Utväg

GG Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET



En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

Nanolfsvillan

Utrednings- och behandlingshem för familjer med barn. Vi tar emot familjer med barn 0-16 år samt blivande föräldrar.

Vi erbjuder:

- Boende i egen lägenhet i kollektiv miljö.
- Närhet till personal dygnet runt.
- Relationsbyggande förhållningssätt.
- Hög kompetens och en stabil personalgrupp med lång erfarenhet.
- Personal med socionom/högskolekompetens dag-, kväll-, natt och helg.
- Egen pedagogisk verksamhet.

Placeringar enligt SoL, LVU och skydd.

Beläget i centrala Finspång.



www.nanolfsvillan.se • tel. 0122-159 89

Utan pengar ingen frihet

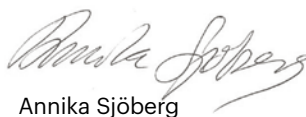
Det har gått drygt 150 år sedan gifta kvinnor i Sverige fick rätt till en egen ekonomi. Tidigare kontrollerades hennes tillgångar av maken, vare sig pengarna kom från arv eller inkomster av arbete. Den som gjort misstaget att gifta sig med en slarver eller våldsam man fick leva sitt liv på nåder, helt utelämnad till sin make.

DÄRFÖR ÄR RÄTTEN till en egen ekonomi en av flera viktiga milstolpar för kvinnors rättigheter. Men lagen hjälper oss inte hela vägen. Än i dag lever kvinnor i ett ekonomiskt underläge: vi gör mer av hemarbetet, tar ut mer föräldraledighet, vabb och jobbar oftare deltid när barnen är små. Följden blir mindre fritid, lägre sjukpenninggrundande inkomst och sämre pension. Dessutom tjänar vi fortfarande mindre än män som utför samma jobb.

PENGAR GER FRIHET, och makt. I nära relationer är fördelningen av pengar ett effektivt maktmedel. Genom att ta kon-

troll över hushållskassan har en våldsam partner ytterligare ett redskap för att styra och förtrycka. Vårt kontantfria samhälle ger också helt nya redskap, då den som lyckats få tillgång till sin partners bank-id lätt kan ta lån och krediter i hans namn. Eller använda kontoutdragen för att kontrollera vad som köpts, när och var. Minsta parkeringsavgift syns på kontot. Det livsutrymme som återstår liknar i mångt och mycket situationen för gifta kvinnor innan 1874. Och bättre än så kan vi väl ändå?

NÄR NÅGON väl lämnat relationen återstår ett ekonomiskt kaos. I det läget är det lätt för den utsatta att ge upp, inte orka ta strid för sina rättigheter. I det läget behövs ett betydligt bättre juridiskt stöd än vad som erbjuds i dag.



Annika Sjöberg
Chefredaktör



Socionomen

Socionomen är Sveriges ledande oberoende tidskrift för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.



**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se



**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se



ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Karin Persson
Karin Herou
Tim Andersson
Viktoria Myrén
Fredrik Söderlund
Annika Sjöberg

REDAKTIONSÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG
Pavel Koubek

PRODUKTION
A4 Text & Form



SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Carl Turving
carl@adsales.se
073 - 590 25 32
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.



Akademikerförbundet SSR

06 I KORTHET

Aktuellt: Arbetsmarknaden för socionomer ser ljus ut även de kommande fem åren.

12 OJÄMLIK OHÄLSA

Tendens: Dubbelt så höga ohälsotal bland unga tjejer jämfört med killarna. Vad beror det på?

14 EKONOMISKT VÅLD

Tema: Hot, våld och trakasserier. I vårt digitala samhälle är ekonomiskt våld ett växande problem.

28 YUSUF ABDOW

Mötet: "Skottlossning på Risbergska." När Yusuf Abdow fick samtalet öppnade han dörrarna till moskén för alla som behövde stöd.



FOTO: PAVEL KOUBEK

Yusuf Abdow är ordförande i Örebro moské och tidigare socialarbetare i kommunen.

På Uppsala kvinnojour finns numera en heltidsanställd jurist som stöttar i ekonomiska frågor.



FOTO: PERNILLA SJÖHOLM

38 COSA SKA FÖRHINDRA NYA SEXUALBROTT

Verktyg: Sysselsättning är viktigt för att dömda för sexbrott inte ska återfalla i nya brott. I Kriminalvårdens nya metod COSA tar man hjälp av samhället.

40 ORD SOM GER MENING

Bildreportage: Projektet Orden i mig i Falun samlar personer som lever i utsatthet – för att skriva.

47 SKULDER BAKOM BROTT

Forskning: Skuldsanering kan ha en brottsförebyggande effekt. Men det behövs ett långsiktigt stöd.

DESSUTOM I SOCIONOMEN

34 C-UPPSATSTÄVLINGEN 54 DEBATT, 56 SETT, LÄST, HÖRT, 58 KRÖNIKA

Aktuellt

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FOTO: GETTY IMAGES



Bra arbetsmarknad för socionomer fram till 2030

ARBETSMARKNAD. De kommande fem åren väntas det vara låg konkurrens om jobben bland socionomer. Det visar Sacos rapport Framtidsutsikter – Här finns jobben för akademiker år 2030.

Den främsta orsaken uppges vara en hög personalomsättning, vilket ökar möjligheten till att få ett kvalificerat jobb redan som nyutexaminerad. Även den nya socialtjänstlagen lyfts som en faktor, där tydligare krav på vetenskap och beprövad erfarenhet och förebyggande arbete förväntas öka efterfrågan på socionomer.

En stor del i rapporten ägnas också åt hur AI kommer påverka profes-

sionen framöver. Troligen kommer socionomer att behöva vara rustade att hantera den ökade AI-användningen inom yrket.

Den administrativa bördan väntas minska när AI börjar användas för uppgifter kopplat till insamling, strukturering och sammanställning av information. Det kan handla om information från möten, eller information till beslut i utredningar.

Enligt rapporten kommer införandet av AI inte bara ställa krav på socionomer om kunskap kring de faktiska verktygen utan också på en medvetenhet kring etiska och samhällsliga konsekvenser.

Bris larmar om ökning av unga med ätstörningar

BARN OCH UNGA. I Barnrapporten 2025, som släpptes i mars, larmar Bris om att ätstörningar hos unga blivit ett allt större samhällsproblem. Antalet har ökat under hela 2000-talet men eskalerade under covidpandemin.

– Under pandemin såg vi, både i vårddata och i barns samtal, att allt fler sökte hjälp i frågor om ätstörningar. Utvecklingen inom detta område skulle kunna beskrivas som en epidemi driven av osunda ideal om hur man bör vara och se ut, säger Bris generalsekreterare Magnus Jägerskog.

Antalet stödsamtal om ätstörningar till Bris har ökat med 395 procent från 2016 till 2024. Under 2024 nådde man totalt upp till 3 804 samtal, och i ungefär en tredjedel av de fallen har barnen också haft en pågående kontakt med en annan stödsats.

Orsakerna till att fler unga utvecklar ätstörningar uppges i rapporten vara komplexa, men Bris ser en tydlig koppling till digitala plattformar och sociala medier där unga jämför sig med kända profiler.

Även hur föräldrar pratar om sin egen och barnets vikt uppges vara en påverkansfaktor, likväl som idrottsideal, kommentarer från andra eller föreställningar om framgång i relation till vikt.



FOTO: GETTY IMAGES



FLER NYHETER FÖLJ FLÖDET
PÅ SOCIONOMEN.SE

”Sedan flera somrar har jag simmat med mörtar”

I bokserien *Vrida världen* vill filosofen Jonna Bornemark få oss att se på verkligheten, naturen och oss själva på nya sätt. Vi behöver återförvilda sinnena, förklarar hon.

– Det är något som har blivit lite galet i vår kultur, säger Jonna Bornemark, professor i filosofi vid Centrum för praktisk kunskap, Södertörns högskola.

Vi har tappat förmågan att helt ta in vår omvärld, förklarar hon, och har skapat en tillvaro där våra sinnen svarar mot något som redan är förutbestämt. Hon kallar det för etablerade kategorier, en slags ordnad sinnesvärld där vi sällan stannar upp och på riktigt tar in vad vi ser, luktar eller känner.

Med *Vrida världen*, en serie på fyra böcker med utgivningsstart i vår, vill Jonna Bornemark staka ut en ny stig. Genom olika experiment undersöker hon vad det innebär att vara mänskiska och nya sätt att vara det på.

Du talar bland annat om den återförvildade sinnligheten, vad innebär det?

– Det är när jag känner, ser eller hör något som jag inte riktigt vet vad det är, där kategorierna som jag är van vid inte riktigt fungerar.

– En sådan vild sinnlighet kräver ganska mycket energi. Många med autismsdiagnos befinner sig ofta i en sådan sinnlighet.

Hon ger ett exempel på en händelse som hon själv var med om när hon var yngre och som blev något av en ögonöppnare. Det började med ett stopp i avloppet som hon blev tvungen att hantera.

– När jag såg allt klägg som fastnat så reagerade jag med ett ”nää usch” och kastade mig ut ur rummet. Sedan

tänkte jag ”men vänta nu, hur luktade det där egentligen?”. Jag tog liksom aldrig in det, jag hade bara lärt mig att det var äckligt, säger hon.

– Så jag gick tillbaka och luktade. Det som var fascinerande var att äckelinstinkten försvann nästan direkt. I stället slogs jag av en mångfacetterad lukt.

Den förmågan, att stanna upp och bejaka, kan överföras på andra delar i livet, förklarar hon. Hur man förhåller sig till utmattning till exempel, eller till naturen. För henne själv har det bland annat inneburit nya vänskaper – med mörtar.

– Sedan flera somrar tillbaka har jag och mina barn simmat med mörtar. I stället för att sätta en krok i fiskarna så ger jag dem mat och talar om för dem att människor är bra.

Hur har du delat upp de fyra böckerna i serien?

– De utgår från mina experiment och undersökningar. Den första boken handlar om relationen till djur. Den andra utgår från samtal jag haft med skrivande autister, om deras filosofiska insikter. Den tredje boken handlar om begär och sexualitet, och den fjärde om skärmar och AI.

Vilka tycker du ska läsa boken?

– Alla som är intresserade av den här typen av frågor. Vi använder inte hela vår mänskliga potential till kunskap som vi har, och då blir också världen lite smalare. Jag hoppas att den här boken ska bidra till en anda om att vi faktiskt har förmågan att vrida världen.

Tommy Johansson

”I stället för att sätta en krok i fiskarna ger jag dem mat och talar om att människor är bra.”

→ Jonna Bornemark

GÖR: Författare och professor i filosofi.

AKTUELL: Med den första boken, *De levande*, i bokserien *Vrida världen*.



Socialtjänsten möter klienter på vårdcentralen

TILLGÄNGLIGHET. I hopp om att sänka tröskeln till att söka kontakt med socialtjänsten provar Eda kommun, i Värmland, ett nytt arbets sätt. Socialtjänsten förflyttar delar av sin verksamhet till vårdcentralen en gång i veckan.

Mer specifikt handlar det om att socialsekreterare, varje torsdag, gör sig tillgängliga för vårdcentralens besökare. Besökare kan då få hjälp med frågor om ekonomiskt bistånd, våld i nära relationer, missbruk och socialpsykiatri.



Björn Alexandersson
FOTO: KRISTOFFER ANDREN

– Det kan vara ett större stigma att komma till ett socialtjänstkantor, medan ett besök på en vårdcentral ofta är mindre laddat, säger Johan Alfredsson, socialsekreterare på vuxenheten, till Arvika Nyheter.

Björn Alexandersson, enhetschef på vårdcentralen, ser också andra fördelar med samarbetet.

– Det här knyter också ihop kuratorerna på vår samtalsmottagning med socialtjänsten, säger han till Arvika Nyheter.

” Det som antas vara ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa välfärdsbrott och annan brottslighet, kan ge oöverblickbara konsekvenser i framtiden.”

Akademikerförbundet SSR i en debattartikel på DN Debatt om att regeringen vill luckra upp sekretesslagstiftningen och få socialtjänsten att dela uppgifter med skola och polis.

45

procent av offren för dödligt våld under 2024 hörde till den grupp i samhället som har lägst inkomst, enligt Brå.

Utredning: Större fokus på juridik i socionomutbildningen

UTBILDNING. Utökade kunskaper kring ungdomskriminalitet, normbrytande beteende och hedersrelaterat våld och förtryck – och mer juridik. Det var några av huvudförslagen som lades fram när den statliga utredningen av socionomutbildningen överlämnades till regeringen i mars.

– Vi föreslår att utbildningen i juridik ska omfatta minst 30 högskolepoäng. Det ska inte bara handla om socialrätt, utan också om kunskaper i processrätt och straffrätt, sa regeringens särskilde utredare Michael Tärnfalk.

Utredningen har fått både ris och ros från forskare och experter. Alexandru Panican, professor i socialt arbete vid Örebro universitet, nämner nivå-indelningen som positiv, att studenterna ska uppvisa en förmåga för självständigt socialt arbete på individ-, grupp- och samhällsnivå.

Samtidigt är han kritisk till utredningens fokus på ungdomskriminalitet och socialtjänst.

– Socionomutbildningen är inte lika med socialtjänst och socialtjänsten är inte lika med ungdomskriminalitet, säger han.

Fler artiklar och kommentarer om utredningens förslag finns på sacionomen.se.



SISTA
LEDIGA PLATSEN
tillgänglig i februari

Ett högspecialiserat heldygnsböende i Dalarna för vuxna med komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet

Masgården

- SoL, LVM och LRV
- Rättspsykiatrisk öppenvård

Masgården är ett högspecialiserat boende för vuxna med långvarig komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet. Tidigare missbruk, kriminalitet och andra riskbeteenden är vanligt förekommande hos våra klienter.

Klienter som placeras hos oss kommer från den rättspsykiatriska slutenvården, LVM-vården eller har placerats med stöd av SoL. Hos oss inkluderas alla typer av vårdinsatser i dygnspriset eftersom vi vet att behovet av utredning, behandling och strukturerad risk- och behovsbedömning är stort hos våra klienter.

Vi arbetar målmedvetet och strukturerat i enlighet med RBM-modellen för att minimera och förebygga riskbeteenden, där det långsiktiga målet är att våra klienter ska uppnå en ökad självständighet och en förbättrad funktionsnivå inom samtliga livsområden.

Eftersom Masgården har egen psykiater, psykolog och sjuksköterska kan alla psykiatriska behandlingsinsatser utföras på plats.

Vi berättar gärna mer. Välkommen att kontakta oss!

För info och placeringsförfrågan: 010-16 00 676



Insikten finns i Sala och erbjuder omsorg och behandling i boenden och familjehem från Dalarna till sydligaste Skåne. Vi arbetar enligt evidensbaserade metoder med stöd av våra psykologer och läkare. Besök oss gärna på www.insikten.info eller scanna qr-koden.



Psyko­terapeu­ter glömdes bort i kunskaps­stöd

När Socialstyrelsen listade professioner som kan ingå i primärvårdens stöd till dem med psykisk ohälsa fanns inte psyko­terapeu­ter med. En miss, förklarar projektledaren Pontus Strålin.

TEXT TOMMY JOHANSSON

UNDER 2022 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att främja och förbättra primärvårdens omhändertagande av personer med psykisk ohälsa.

Uppdraget delredovisades i slutet av förra året i en rapport som presenterade en nationell målbild. Där lyfts bland annat vikten av ett tvärprofessionellt team-arbete. Bland de professioner som kan tänkas ingå i teamen nämns sjuksköterskor, psykologer, läkare, hälso- och sjukvårdskuratorer, arbetsterapeuter, rehab-koordinatorer, fysioterapeuter och peer-stöport. Men inte psyko­terapeu­ter.

– Det var väldigt märkligt. Många psyko­terapeu­ter är ju anställda just inom primärvården. Det är en egen yrkeskategori i primärvården som faktiskt är ganska vanlig, säger Liselotte Lökken Svärd, vice ordförande i Psyko­terapeutföreningen inom Akademikerförbundet SSR.

Att rapporten inte nämner psyko­terapeu­ter har ifrågasatts från flera håll inom professionen, förklarar hon.

– Vi har fått in väldigt mycket kritik om det här från våra medlemmar och det blev en stor diskussion i olika forum.

Pontus Strålin, en av projektledarna till Socialstyrelsens rapport, har motiverat exkluderingen av psyko­terapeu­ter med ett beslut om att främst omnämna grundprofessioner i rapporten.

Finns det någon bakomliggande orsak till den avvägningen?

– Nej, egentligen inte. Det skulle inte ha varit fel att inkludera psyko­terapeu­ter i den här listan. Så här i efterhand kan vi se att det skulle ha varit bra att ta med den gruppen, säger han.

”Vi har fått svara på frågor i efterhand. Samtidigt har den här målbilden fått genomslag i primärvården redan nu.”

– Vi har haft en dialog med Akademikerförbundet SSR och med Psyko­terapeutföreningen efter att målbilden presenterades, just med anledning av reaktionerna.

I MÅLBILDEN LYFTER utredningen också att det ska finnas tillgång till framför allt psykologer på vårdcentralerna. Liselotte Lökken Svärd ställer sig frågande.



Liselotte Lökken Svärd
FOTO: PRIVAT



Pontus Strålin
FOTO: PRIVAT

– Det finns risker med att inte samtidigt lyfta fram psyko­terapeu­ter. Primärvården är första linjens psykiatri och om man tittar i Socialstyrelsens nationella riktlinjer så är psyko­terapi förstahandsval vid flera tillstånd. Trots det nämns inte psyko­terapeu­ter som är den yrkesgrupp som har specialistutbildning i psyko­terapi. Det är konstigt. Pontus Strålin menar att psykologer har den högsta formella utbildningen inom psykologi och även inom psykiatriska bedömningar

och utredningar, och att det också var en fråga som uppmärksammades från externt håll.

– Det var någonting som lyftes fram i dialogmöten med olika intressenter och som fick ett starkt bifall i den konsensusprocess som genomfördes tillsammans med regionernas förvaltningar.

Bland de intressenter man pratat med före publiceringen av målbilden finns bland annat myndigheter, professionsföreningar, brukar- och närståendeföreningar, och även representanter från olika verksamheter, förklarar Pontus Strålin; däribland kuratorer, psyko­terapeu­ter, psykologer, sjuksköterskor, arbetsterapeuter och fysioterapeuter.

DOCK INTE med Akademikerförbundet SSR eller Psyko­terapeutföreningen, som ju representerar både psyko­terapeu­ter och hälso- och sjukvårdskuratorer.

– Socialstyrelsen försöker i olika

TRAINEEPROGRAM FÖRESTÅNDARE

Vill du jobba som föreståndare och verksamhetschef inom HVB-verksamhet?

Vårt traineeprogram ger dig värdefull kunskap och arbetslivserfarenhet som kan leda dig till en framtid som föreståndare i någon av våra verksamheter.

Under 24 månader får du som biträdande föreståndare en heltäckande inblick i våra verksamheter. Du utvecklar såväl ledarskap som kunskap om målgrupper, arbetssätt och metoder. Tjänsten innebär även en stor del praktiskt arbete som t.ex. behandlingspedagog eller beroendeterapeut.

Du behöver ha relevant högskoleutbildning om minst 180 hp med inriktning mot socialt arbete, specialpedagogik eller beteendevetenskap, gärna socionomutbildning. Du behöver också ha ledarskapsförmåga samt vara flexibel att arbeta på olika orter.

Läs mer på www.stockrosen.com/lediga-tjanster

uppdrag involvera representanter för olika intressenter, till exempel professioner. Men om det finns flera organ som representerar samma eller närliggande grupper kan ett urval bli aktuellt, säger Pontus Strålin.

PSYKOTERAPEUTFÖRENINGEN har som sagt blivit kontaktade efter att målbilden presenterats, men Liselotte Lökken Svärd önskar att det hade skett långt tidigare.

– Vi har fått svara på frågor i efterhand. Samtidigt har ju den här målbilden fått genomslag i primärvården redan nu. Vi har bland annat varit i kontakt med en psykoterapeut som blivit uppsagd eftersom det anställdes en psykolog i stället, säger hon.

Inte heller Svensk kuratorsförening har noterat någon förfrågan från Socialstyrelsen innan målbilden publicerades. Där tycks det ha uppstått något fel i kommunikationen, förklarar Kristina Kolterud, ordförande i Svensk kuratorsförening.

– Socialstyrelsen uppger att det skickats en förfrågan till oss, men vi kan inte se att den inkommit, säger hon och fortsätter.

– Jag har ingen anledning att tro att Socialstyrelsen inte skulle skicka en förfrågan till oss, men här har det inte nått fram och det är olyckligt.

Pontus Strålin finner det också märkligt, men vet inte vad som kan ha gått fel. Kontakterna togs i en tidig fas, förklarar han, när han ännu inte var involverad.

– Det kan vara så att mail hamnat på villovägar, eller att kommunikationen inte fungerat i något annat led. Men tyvärr har jag i nuläget inte mer info om exakt hur kommunikationen såg ut, säger han.

EFTER DIALOGEN med Akademi-kerförbundet SSR och Psykoterapeutföreningen har Socialstyrelsen kompletterat arbetet. När slutrapporten redovisades i slutet på mars fanns psykoterapeuter med på listan över professioner som kan tänkas ingå i primärvårdens tvärprofessionella team. ◀



STOCKROSEN

Varför mår unga tjejer så dåligt?

Utvecklingen de senaste åren har varit tydlig: Tjejer mår psykiskt dåligt i betydligt högre utsträckning än killar. Samtidigt finns det skäl att nyansera, förklarar Susanne Buchmayer på Socialstyrelsen.

TEXT TOMMY JOHANSSON FOTO GETTY IMAGES

NÄR SOCIALSTYRELSEN förra året lade fram sin rapport "Förekomst av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna" var det idel uppgående kurvor som presenterades. Allt fler unga söker vård för psykisk ohälsa, allt fler unga diagnostiseras och allt fler unga får antidepressiva läkemedel. Särskilt bland tjejer stack siffrorna i väg.

I åldrarna 10–17 skiljer sig inte siffrorna nämnvärt åt mellan könen. Av tjejerna i den åldersgruppen har 12 procent en psykiatrisk diagnos eller använder psykofarmaka, jämfört med 13 procent av killarna. Desto större skillnad mellan könen är det i åldersgruppen 18–24, där siffrorna landar på 12 procent för killarna och 21 procent för tjejerna. Alltså nästan dubbelt så höga ohälsotal hos tjejerna.

En förklaring till skillnaden kan vara hur det dåliga måendet tar sig uttryck, säger Susanne Buchmayer, medicinskt sakkunnig i barn- och ungdomspsykiatri hos Socialstyrelsen.

– På gruppnivå kan flickor uttrycka symtom som är mer internaliserande,

att de riktar det dåliga måendet inåt, medan pojkar kanske inte gör det på samma sätt. Det gör att pojkar hamnar i andra kontexter och inte söker vård på samma sätt.

Med andra kontexter, menar du till exempel våldsam situationer då?

– Det skulle kunna vara ett sätt att uttrycka symtom, att pojkar hamnar mer i bråk. Hos barn och unga kan till exempel depressiva symtom ta sig i uttryck genom ökad aggressivitet.

– Vissa former av psykisk ohälsa kan vara lättare att upptäcka tidigt hos pojkar, när de till exempel agerar aggressivt och impulsivt, medan flickor går under radarn med vissa svårigheter tills de söker hjälp själva på grund av ångest och depression.

Samtidigt ska data och statistik tolkas med försiktighet, förklarar Susanne Buchmayer.

– Det vi säkert kan säga är att det är en större efterfrågan på vård i dag, och så har det sett ut under en ganska lång period. Men det finns också rapporter som indikerar att barn mår ganska bra i dag.

Hon pekar bland annat på den senaste statistiken från Folkhälsomyndigheten som bygger på enkätundersökningar på befolkningsnivå. Bland skolbarn i åldrarna 11, 13 och 15 uppges det psykiska välbefinnandet vara



Susanne Buchmayer
FOTO: PRIVAT

relativt gott. I åldersgruppen 16–29 år svarade 78 procent att de under 2024 hade ett gott psykiskt välbefinnande.

Kan det delvis handla om att vi blivit bättre på att prata om att vi mår dåligt, att psykisk ohälsa blivit mindre stigmatiserande?

– Så tror jag absolut det kan vara, det är nog mer okej att prata om psykisk

ohälsa i dag.

Även statistik från Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällsfrågor, MUCF, pekar på att unga generellt sett mår bra i Sverige. Siffrorna från deras rapport "Ung i dag 2024" går i linje med Folkhälsomyndighetens siffror. 77 procent av unga i åldern 16–24 år bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra.

Samtidigt understryker både Socialstyrelsen och MUCF att psykisk ohälsa hos unga är ett samhällsproblem, och oavsett vilka rapporter man läser är en sak tydlig: Tjejer mår nästan alltid sämre än killarna, och vissa tillstånd sticker ut.

– Ett exempel är ätstörningar, framför allt hos unga kvinnor. Det vet vi har ökat väldigt mycket, säger Susanne Buchmayer.

SEDAN PANDEMIN har antalet som vårdats för ätstörningar ökat med 25 procent i Sverige. Enligt uppgift från Karolinska Institutet, som driver sajten

”Nu jämför man sig i princip med hela världen, och dessutom en ganska retuscherad bild av världen.”

atstörning.se, finns det i dag cirka 210 000 personer som har, eller har haft, någon form av åtstörning. Kl:s bedömning är att runt 180 000 av dessa är kvinnor och 30 000 män. Vanligast är att insjukna i 15–30 års ålder.

Förutom åtstörningar är oro och ångest vanligt förekommande hos tjejer, medan killar oftare diagnostiseras med autism och ADHD.

Susanne Buchmayer tror att en bidragande orsak till den psykiska ohälsan, åtminstone vad gäller barn och unga, är att de blir exponerade för normer och ideal på ett annat sätt än förr.

– Det är inte Socialstyrelsens roll att peka på orsaker men jag kan ju spekulera utifrån min roll som medicinskt sakkunnig och jämföra med hur det såg ut när sociala medier inte fanns. Då jämförde man sig med den norm som var rådande inom kontexten man befann sig i, skolan till exempel eller vänskapskretsen.

– Nu jämför man sig i princip med hela världen, och dessutom med en ganska retuscherad bild av världen. Det gör det väldigt svårt att vara tonåring i dag. Och det är liksom svårt som det är att vara tonåring, även utan sociala medier.

ÄVEN SKOLRELATERADE

faktorer uppges bidra till den psykiska ohälsan hos unga, och då särskilt hos tjejer. Ungefär samtidigt som Socialstyrelsen och MUCF släppte sina rapporter förra året larmade Tim Bergling Foundation, Sveriges elevkåre och Sveriges elevråd om höga nivåer av psykisk ohälsa bland tjejer i gymnasiet. Ungefär var fjärde tjej känner stress och oro inför framtiden. De oroar sig bland annat för att slutbetygen inte ska matcha ambitionen kring framtida studier eller arbetsliv.

EN SOM TYDLIGT märker av utvecklingen är Sandra Boström, leg. hälso- och sjukvårdskurator på BUP i Region Dalarna.

– Vi har ett fortsatt högt inflöde av patienter på BUP av både killar och



Sandra Boström
FOTO: REGION DALARNA

tjejer. Om vi tittar på vår väntelista för behandling av ångest, depression och självskada så är säkert 70 procent tjejer, säger hon.

Hon nämner två typiska BUP-patienter som reflekterar det som har framkommit i rapporterna det senaste året.

– Den första är en 8–12-årig pojke som är stökig i skolan och där det finns funderingar kring ADHD. Den andra är en 13–15-årig tjej som söker för ångest eller depression.

– Hos de här tjejerna som söker lite senare ser vi att det ofta finns en neuropsykiatrisk diagnos i botten, men att det inte har upptäckts tidigare.

Hur kommer det sig att man inte upptäcker det tidigare?

– Tjejer är bättre på att maskera sina svårigheter. När man sedan kommer upp i högstadiet blir ofta det sociala samspelet svårare för den

som har neuropsykiatriska svårigheter, speciellt om man har autism.

Sandra Boström nämner också både sociala medier och skolan som bidragande orsaker till psykisk ohälsa hos unga. Det sistnämnda lyfter hon som särskilt problematiskt.

– Det ställs så otroligt höga krav på ungdomar i dag, både i skolan och socialt, på ett sätt som det inte har gjorts tidigare. Både killar och tjejer är oerhört stressade över skolan, där betygssystemet så som det ser ut i dag stjälpmer mer än det hjälper. Får du ett F i något av kärnämnen så blir du portad från gymnasiet. Det blir en jättepress.

Vad anser du behöver göras för att unga ska må bättre?

– Vi behöver börja jobba längre ner i pyramiden och möta barnen i vardagen. Skolan är en jättestor pusselbit i detta och där behövs det mer resurser och mer kunskap kring NPF och anpassningar. ◀



ETT LIV PÅ NÅDER

Ekonomiskt våld är vanligt i våldsamma relationer. I den digitala ekonomin är det också lättare än någonsin att ta fullständig kontroll över sin partners ekonomiska liv. Allt som behövs är tillgång till personens bank-id.

TEXT KARIN PERSSON ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

TEMAINNEHÅLL

EKONOMISKT VÅLD

SKULDSATT AV SIN PARTNER

Det ekonomiska våldets följder hänger kvar, även om relationen tar slut. **16**

DET BEHÖVS JURIDISKT STÖD

”Det blir en enorm inlåsningsseffekt för dem som är utsatta.” **19**

MÄNNEN HAR FULL KONTROLL

Uppsala kvinnojour har heltidsanställt en jurist som kan reda ut ekonomin. **20**

PANELEN

Hur stöttar ni dem som utsatts för ekonomiskt våld? **24**

Starkt begränsat handlingsutrymme och skulder som gör det svårare att lämna den destruktiva relationen. Ekonomiskt våld slår hårt mot den som utsätts, liksom mot eventuella barn i familjen.

Uppgifterna om hur vanligt det är med ekonomiskt våld i nära relationer varierar. Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, från 2024 har 5,7 procent av alla kvinnor någon gång i livet utsatts för ekonomiskt våld av en partner eller tidigare partner. En studie från Stockholms och Göteborgs universitet pekar emellertid på att problemet är betydligt vanligare. I enkätstudien svarade åtta procent av kvinnorna att de är utsatta för ekonomiskt våld av sin nuvarande partner, och hela 25 procent att de varit utsatta av en tidigare partner.

Linnéa Bruno, doktor i sociologi och docent i barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet, är en av forskarna bakom studien och berättar att det är en av de första i Norden som undersöker omfattning och mönster av ekono-



Linnéa Bruno
FOTO: STOCKHOLMS UNIVERSITET

miskt våld. Fenomenet är mer studerat internationellt, och forskningen visar att ekonomiskt våld får allvarliga och långtgående konsekvenser för både fysisk och psykisk hälsa.

Det ekonomiska våldet brukar delas in i tre huvudsakliga former. Den första handlar om kontroll: Våldsutövaren ifrågasätter inköp, kontrollerar bankkuttar, ger pengar som belöning eller håller inne med pengar som ett straff för något den utsatta gjort. Den som utsätts får inte vara med och fatta beslut om ekonomin.

Den andra delen handlar om exploatering: Våldsutövaren tvingar till exempel den utsatta att överlämna sitt bank-id, skriva på banklån och abonnemang eller utnyttjar personen på andra sätt som ger förövaren ekonomisk vinning.

DEN TREDJE DELEN handlar om inkomstsabotage: Den utsatta hindras att skaffa sig en egen inkomst genom arbete eller studiemedel.

– Inkomstsabotage verkar vara mer vanligt i en del andra länder, medan vi i Sverige har byggt samhället kring en tvåförsörjarmodell i familjen. Här är exploatering vanligare, säger Linnéa Bruno.

” Om man tvingat till sig någons bank-id så har man tillgång till hela personens bank. ”



En del handlingar inom ekonomiskt våld är redan kriminaliserade, som stöld. Men det finns också många som inte är det, berättar Linnéa Bruno.

– Inom en relation förväntas man hjälpas åt och dela på allt, och det kan vara svårt att veta var gränsen går. Var övergår en ojämsställd relation till en förtryckande, våldsamt?

Forskningen visar att det, i relationer där det förekommer ekonomiskt våld, oftast också finns inslag av fysiskt eller sexuellt våld. Detta våldskapital kan förövaren växla mot ekonomisk vinning.

Till skillnad från fysiskt våld, som förhoppningsvis minskar drastiskt vid en separation, kan det ekonomiska våldet dessutom fortsätta även efter att paret flyttat isär. Det gäller särskilt om man har barn tillsammans.

– Det handlar om att förövaren exempelvis vägrar att betala underhåll eller medvetet drar ut på och saboterar bodelningsprocessen så att den utsatta inte kan få ut de pengar hen har rätt till.

Lagstiftning är en väg att gå för att motverka problemet. Det vore till exempel rimligt om staten tog ansvar för att kräva in pengar från den som är underhållningsskyldig, menar Linnéa Bruno. Dessutom borde man skrota den obligatoriska betänketiden på sex månader inför en skilsmässa där det finns barn i äktenskapet, eftersom det är svårare att söka ekonomiskt bistånd om man fortfarande är gift men inte kan samarbeta med sitt ex.

– Jag tror också att det skulle hjälpa många om det sattes en gräns för hur länge bodelningsprocesser får pågå och om man återinförde rätten till rättshjälp vid bodelningsprocesser, vilken togs bort på 90-talet.

VÅR DIGITALA EKONOMI har ökat risken för ekonomiska övergrepp i nära relationer, det visar en ny studie från Umeå universitet. Att kunna handla, investera och flytta pengar sömlöst, utan att behöva befinna sig på rätt plats och vid rätt tid, är för de flesta av oss en välsignelse. Men för vissa innebär det en större risk.

– I parförhållanden som innehåller inslag av våld gör den här lättillgängligheten det enkelt för partnern som vill utöva kontroll. Förövaren behöver inte vara i närheten av offret. Om man tvingat till sig någons bank-id så har man i princip tillgång till hela personens bank i en liten manick som ryms i handen, säger Charlott Nyman, universitetslektor vid Sociologiska institutionen på Umeå universitet.

Det är en stor förändring jämfört med för tio år sedan, då det fanns en viss naturlig tröghet



Charlott Nyman
FOTO: ULRIKA SAHLÉN

i och med öppet- och stängningstider och fler manuella kontroller. När vi slutar att handla med kontanter blir det svårare att dölja transaktioner – det går inte att gömma undan några kvitton. Våldsutövaren kan dessutom enkelt kontrollera swish-historiken för att få reda på vem partnern fått pengar ifrån, eller gett dem till. Den som förfogar över någon annans bank-id kan också ta ganska stora lån i personens namn, ofta med hög ränta.

– Konsekvenserna har potens att bli allvarigare än tidigare.

Charlott Nyman menar att problemet är svårt att komma åt. Mer forskning behövs. Bankerna har ett stort ansvar när det gäller att göra systemen säkrare, men tar det inte, tycker hon. Även det juridiska systemet måste utvecklas, liksom kunskapen och kompetensen hos polisväsendet och socialtjänsten dit de utsatta kan vända sig.

– Det behövs ett medvetandegörande på många fronter, men också system och rutiner för att kunna hantera de här riskerna, säger hon.

Även om det ekonomiska våldet länge har flugit lite under radarn pågår det nu en del insatser för att motverka problemet. Till exempel genomför Riksrevisionen just nu en granskning av statens insatser mot ekonomiskt våld i nära relationer. Resultatet ska publiceras i april. Regeringen gav också nyligen ett antal myndigheter, bland annat Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Kronofogden, i uppdrag att sprida information

- ▶ om ekonomiskt våld till sina respektive målgrupper och att säkerställa att det finns välfungerande rutiner för hur myndigheterna kan hjälpa dem som utsatts för sådant våld.

REZA BAARS Är enhetschef på förebyggande verksamheten hos Kronofogden. Hon säger att tidiga insatser kan vara livsavgörande för den som utsatts för ekonomiskt våld, och berättar att myndigheten arbetar brett med att höja kompetensnivån internt. Man har bland annat tagit fram en handledning på temat ekonomiskt våld och genomför just nu föreläsningar i mindre grupper för fördjupning.

– Det gäller att konkretisera vad det innebär i det dagliga arbetet och mötet med personer som kan ha utsatts för ekonomiskt våld. Utöver det har vi även tagit fram en checklista som kan vara ett enkelt och tillgängligt stöd för våra medarbetare, säger hon.

Det är sällsynt att medarbetarna på Kronofogden möter personer som spontant berättar att de utsatts för våld. I en del fall är personen förmodligen inte ens medveten om att det han eller hon utsatts för kan vara brottsligt.



Reza Baars
FOTO: KRONOFOGDEN

– Därför är det viktigt att vi är tydliga med att ekonomiskt våld är en allvarlig form av våld och förtryck.

KRONOFOGDEN KAN oftast inte lösa situationen som den utsatta befinner sig i, men kan hänvisa till rätt stöd. Myndigheten har också infört nya rutiner som innebär att man kan ge anstånd med en löneutmätning när det finns särskilda skäl. Det kan till exempel handla om att en våldsutsatt person hastigt har behövt lämna sitt hem och drabbats av oförutsedda kostnader.

Den som ska betala kan även i ansökan om skuldsanering uppge att han eller hon varit utsatt för ekonomiskt våld. Då tas hänsyn till vad som ligger bakom skuldsättningen och om den utsatta har vidtagit åtgärder för att fortsatt minimera risken för skuldsättning, till exempel avslutat en destruktiv relation.

Våld går att upptäcka om man är uppmärksam på vissa signaler och ställer rätt frågor, säger Reza Baars.

– De som blir tillfrågade om våldsutsatthet uppskattar att få frågan även om de inte har någon egen upplevelse av våld. ◀

ANNONS

KBT Skeppsbron ger 4-dagars kurs i Unified Protocol

Kursdagar. 19 september, 3, 10 och 24 oktober i Göteborg.
Var. Kursen ges i Göteborg på plats eller via nätet.
Kostnad. Kursen kostar 12 000 kr + moms.
Sista anmälningdag. 2025-08-25.
För mer information och anmälan, se www.kbtskeppsbron.se.

VÅRA AKTUELLA UTBILDNINGAR:

- Grundutbildning i psykotering (KBT)
- Familjebehandling med KBT
- Utbildning i trauma och PTSD
- Utbildning i kris och krisstöd
- Motiverande samtal (MI)
- Lågaffektivt bemötande
- Hedersrelaterat våld
- Våld i nära relationer
- Självomhändertagande för professionella



SVERIGEHÄLSAN

Sverigehälsan har i nära 30 år arbetat med utbildning och kompetensutveckling som främjar hälsa och hållbarhet för verksamheter och professionella som arbetar med stöd, behandling och pedagogiskt inriktat arbete. Besök sverigehalsan.se för att ta del av hela vårt utbud.

040-698 60 00 www.sverigehalsan.se

EXPERTEN

Stort behov av juridiskt stöd

Utdragna bodelningar är ett stort problem för dem som utsätts för ekonomiskt våld. Många får inte pengarna de har rätt till – eftersom de inte har råd med juridisk hjälp.

TEXT KARIN PERSSON

HELENA KUMBLAD är senior jurist på Verahill familjejuridik, som erbjuder klienter vägledning i bland annat vårdnadstvister och bodelningsprocesser. Hon möter ofta personer, vanligtvis kvinnor, som är utsatta för ekonomiskt våld av en tidigare eller nuvarande partner och berättar att en del av hjälpen till den utsatta går ut på att uppmärksamma att det faktiskt handlar om ekonomiskt våld.

– Det är man kanske inte alltid



Helena Kumblad
FOTO: VERAHILL

medveten om som klient. En del har ingen insyn i sin eller familjens ekonomi över huvud taget. Då gäller det för oss att förklara grundläggande rättigheter. Ett första steg är i regel att få hjälp av en jurist och ibland även en kontakt och

samtalsstöd genom till exempel en kvinnojour, säger Helena Kumblad.

Som utsatt är det viktigt att ha ett kompetent juridiskt ombud som förstår det ekonomiska våldet, menar hon.

– Vi upplever att det finns en svårighet att föra bevisning kring ekonomiskt våld eftersom det i regel inte finns någon fällande dom att luta sig mot. Det gör det svårt för domstolen i de civilrättsliga målen att göra någon egen bedömning av det.

ALLA HAR RÄTT till juridiskt stöd, men vem ska betala för det? I vårdnadstvister har man ofta möjlighet att få en del omkostnader för rättskydd ersatta via sin hemförsäkring. Det finns också möjlighet att få rättshjälp via staten om man har mycket låg inkomst, berättar Helena Kumblad.

Vid bodelning får man däremot i regel betala själv för sitt ombud. Utdragna bodelningsprocesser är ett stort problem där ekonomiskt våld relativt ofta förekommer, menar hon.

– Det blir en enorm inlåsnings-effekt för dem som är utsatta. De kanske struntar i att genomföra bodelningen för att de inte har råd, trots att de har rätt till pengar.

I höstas tillsatte regeringen en utredning för att se över reglerna för bodelningsprocesser. Utredaren ska bland annat ta ställning till om det bör införas en tidsgräns för bodelningen och om det bör finnas en tidsfrist för när ens partner senast måste begära bodelning.

– Det är positivt, men så länge man inte gör någon utredning kring hur den ekonomiskt svagare parten kan få hjälp i den processen så kommer man inte åt problemet. Trots det har vi en förhoppning om att utredningen ska landa i något bra som gör att det går åt rätt håll. Det här är en väldigt aktuell fråga som berör allt fler. ◀





Annika Gustavsson och Susann Stabolidou Tellebo på Uppsala kvinnojour har sett hur det ekonomiska våldet blivit allt vanligare.



”Männen kontrollerar ekonomin fullständigt”

Det kontantfria samhället är skapat för att underlätta, men blir ett fängelse för kvinnor som lever i våldsamma relationer. På Uppsala kvinnojour har man anställt en jurist som hjälper kvinnor att reda ut sin ekonomiska situation.

TEXT KARIN HEROU FOTO PERNILLA SJÖHOLM

I ett knarrande trähus från 1800-talet huserar Uppsala kvinnojour. Lokalerna är ljusa och hemtrevliga, det doftar kaffe och den färgglada lekhörnan visar att barn är välkomna.

Hit kommer kvinnor som levt med män som slår, kontrollerar och bestämmer.

– Vi har sett allt – och om väggarna här kunde tala så skulle de gråta, säger verksamhetschef Susann Stambolidou Tellebo och slår sig ner i soffan tillsammans med sin kollega, socionomen Annika Gustavsson.

Alla typer av kvinnor söker hjälp, från tonåringar med kontrollerande pojkvänner till pensionärer som blivit misshandlade i decennier.

Men det är också alla typer av män som utövar våld. Uppsala kvinnojour vittnar om att våldet sker i alla samhällsgrupper och yrken. Det handlar ofta om män som är gränslösa och svartsjuka. Att skjutsa flickvännen till jobbet varje dag kan vara snällt, men det kan också vara sätt att utöva kontroll och visa makt, som senare eskalerar i psykiskt eller fysiskt våld.

UPPSALA KVINNOJOUR är en lågtröskelverksamhet, där stödet inte är behovsprövat och samtalen därför inte journalförs, såvida kvinnan inte är placerad av socialtjänsten. Förra året tog de emot ungefär 500 våldsutsatta kvinnor.

– Vi är behovsstyrda, flexibla och arbetar brett. Vi följer med på polisförhör, rättegångar och stöttar kvinnor i vardagen på ett sätt som myndigheter inte kan, säger Susann.

– Och finns det behov av skyddat boende lämnar vi vidare till kommunens enhet för våld i nära relationer, fyller Annika i.

De märker båda att ekonomiskt våld blir allt vanligare.

– Varje dag möter jag kvinnor som utsatts för ekonomiskt våld. Männen kontrollerar ekonomin fullständigt, ofta går hennes lön rakt in på hans konto, och hon får tigga och be om pengar, säger Annika.

– Det kontantfria samhället är ett helvete för våldsutsatta kvinnor. Förr kunde kvinnor gömma undan egna pengar, nu ser männen varje transaktion. Kvinnorna kan inte ens parkera bilen utan att det registreras, säger Susann.

En jurist kan hjälpa till med:

- Formell kontakt med mannen, vilket kan öppna för samtal med mannens juridiska ombud.
- Hjälpa med bodelning.
- Ekonomisk rådgivning.
- Skuldsaneringsansökan.
- Vårdnad boende och umgänge.
- Rättigheter och skyldigheter.
- Underhåll till barn.

EKONOMISKT VÅLD



Att få hjälp med skuldsanering innebär en möjlighet att bli ekonomiskt fri.



► **TIDIGARE KUNDE** våldsutsatta kvinnor dra ut telefonjacket för att få vara i fred, men i dag kontrolleras kvinnorna via bank-ID och Swish – och männen har alltid full insyn.

– Jag minns en kvinna, som på jobbet var hög chef och hanterade miljonbelopp, men som hemma knappt fick handla. Mannen hävdade att hon inte ”fattade ekonomi”, bröt ner henne mentalt och till slut trodde hon på honom, säger Susann.

– Kvinnorna är livrädda och tror inte att de har råd att skilja sig. Ofta hotar männen också med att ta barnen, säger Annika.

Vid en skilsmässa är juridiken central och ekonomi, boende och umgänge påverkas.

Därför har Uppsala kvinnojour en heltidsanställd jurist. Vad de vet så är de ensamma om det i Sverige.

– Det är helt fantastiskt. Hon kan hjälpa till med bodelning och juridisk rådgivning och jobbar gratis åt våra stödsökande kvinnor. Det är avgörande för att kvinnorna ska våga lämna.

Annika tar ett exempel:

– Vi har en kvinna som blivit gravt skuldsatt eftersom pojkvännen hade tillgång till hennes bank-id. Nu har vår jurist kartlagt exakt hur ekonomin sett ut och ansökt om skuldsanering.

” Juristen kan ta kontakt i egenskap av kvinnans juridiska ombud. Det ger en annan tyngd i ärendet. ”

Och trots att kvinnan kanske tvingas leva på existensminimum i fem år så kan hon ändå bli fri, tack vare juridisk hjälp.

JURISTEN GER OCKSÅ andra fördelar, som en formell ingång till kontakt med mannen.

– Som kvinnojour kan vi aldrig kontakta mannen. Men juristen kan kontakta honom i egenskap av kvinnans juridiska ombud. Det ger en annan tyngd i ärendet och fyller en viktig funktion, säger Susann.

Det blir ett skydd för kvinnan, där kommunikationen går via tredje part.

– Mannen skaffar då också ett juridiskt ombud, men då har vi två parter som talar med varandra

I framtiden hoppas Uppsala kvinnojour att deras jurist även kan verka som målsägarbiträde.



på rätt nivå och det är en enorm skillnad, säger Annika.

I framtiden hoppas Uppsala kvinnojour att deras jurist även kommer att kunna verka som målsägarbiträde.

– Då kommer hon kunna företräda kvinnorna juridiskt på alla plan, säger Susann.

Varför har inte fler kvinnojourer har anställda jurister?

– Det kostar pengar, det är den enkla förklaringen. Vi väljer att satsa på juridiken och det är ett högst medvetet val, säger Susann.

Många av kvinnorna som sökt hjälp via Uppsala kvinnojour lever ett bättre liv idag.

Annika och Susann vill båda dela med sig av historier med lyckligt slut.

– Jag kommer ihåg en kvinna som ringde och berättade att hon skrivit 2.0 på högskoleprovet. Hennes ex hade sagt att hon var dum i huvudet men nu hade hon ett starkt bevis på motsatsen, säger Susann.

– Många kvinnor tror att de aldrig kommer att träffa någon ny. Men en dag träffar de en bra man, som inte kontrollerar, slår eller bestämmer. Och då kan det hända att man blir bjuden på både bröllop och dop. När kvinnorna tar steget och går vidare i livet får jag alltid gåshud, säger Annika. ◀



Stärk din yrkesroll

Vidareutbildning på högskolenivå för yrkesverksamma inom bland annat

- Gängkriminalitet
- Skyddat boende
- Våld i nära relationer
- Socialrätt
- Handledning

Några av våra utbildningar i höst

Att leda skyddat boende – kvalitet, ansvar och organisation 3 hp

För dig som har det yttersta ansvaret att uppfylla det komplexa arbetet.

Våld i nära relationer – utreda, bedöma och förstå 7,5 hp

Från teori till praktik i socialtjänstens arbete med våldsutsatta vuxna och barn som upplever våld.

Handledarutbildning i psykosocialt arbete på systemteoretisk grund 45 hp

För att skapa kvalificerad handledning med höga krav på kompetens.



Marie Cederschiöld högskola

tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola

mchs.se/uppdrag

uppdrag@mchs.se • 08-555 051 19

Hur stöttar ni dem som utsatts för ekonomiskt våld?

TEXT KARIN PERSSON



CHRISTIN WEIKEL VICKMAN,

föreståndare för Kvinno- och tjejjouren Adas skyddade boende

– Med ekonomiskt våld, precis som vid allt annat våld, handlar det om att bekräfta och synliggöra. Det kan också vara att ge information, till exempel om vilka juridiska rättigheter man har. Ett skyddat boende är en komplex insats där det ingår många olika typer av stöd. Det ger vi även via vår samtalsmottagning och telefonjour.

Vad för stöd kan behövas specifikt vid ekonomiskt våld?

– Handlar det om en bodelning stöttar vi genom den processen. Om det finns tillgångar hänvisar vi också vidare till några specifika advokater. Men det är egentligen inte så vanligt, ofta orkar kvinnan inte kämpa för sakerna.

Hur vanligt är det att de ni möter varit eller är utsatta för ekonomiskt våld?

– Det finns i princip alltid med i bilden. Klassiskt är mammor som efter en separation får stå för nästan alla kostnader för barnen och inte vågar be om underhåll, samtidigt som de, som en konsekvens av våldet, kanske är sjukskrivna.

Får ni ibland se att det börjar ordna upp sig ekonomiskt för kvinnorna?

– Det är sällan. Den ekonomiska utsattheten som en del kvinnor hamnar i efter en separation är ofta mycket långvarig, skulle jag säga.

Bedriver ni någon annan verksamhet för att motverka ekonomiskt våld?

– Vi håller föreläsningar för att utbilda allmänheten och yrkesverksamma om mäns våld mot kvinnor. Där ingår självklart ekonomiskt våld eftersom det är lika vanligt, och får allvarliga och långvariga konsekvenser precis som fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.



MAGNUS SVENSSON,

enhetschef på Psykoterapienheten, RFSU-kliniken

– På vår klinik har vi en sexualmedicinsk enhet och en psykoterenhet där vi också har fokus på familjerådgivning. Vi frågar alla som kommer om de har varit utsatta för våld. De som svarar ja kan sedan utveckla vilket slags våld det handlar om. Sexuellt våld är vårt huvudfokus men vi vill även fånga upp andra typer av våld. Vår erfarenhet är att de olika våldsformerna ofta hänger ihop, men vi möter inte frågor om ekonomiskt våld särskilt ofta.

Tror du att det finns ett stort mörkertal?

– Generellt finns det ett stort mörkertal när det gäller våldsutsatthet. De som kommer kanske inte först berättar att de är utsatta och med tanke på att vi inte heller har ekonomiskt våld top of mind är det säkert ett jättestort mörkertal när det gäller det.

Hur hjälper ni dem som utsatts?

– Vi kan erbjuda ett kortare rådgivningssamtal. Vi hänvisar sedan vidare, framför allt till relationsvåldscentrum där man bor eller till idéburna verksamheter som Alla kvinnors hus, men också så klart till Kvinnofridslinjen. När det gäller familjerådgivning är det svårt att bedriva om det förekommer våld i relationen. Även då hänvisar vi till stöd från exempelvis relationsvåldscentrum.

Vad vet ni om förekomsten av ekonomiskt våld i samkönade relationer?

– Jag kan inte uttala mig när det gäller just ekonomiskt våld. Däremot vet vi att personer som redan är i marginaliserade grupper, som hbtq-personer, äldre, funktionsnedsatta eller personer med olika former av psykisk ohälsa, också är speciellt utsatta för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.

”Den ekonomiska utsatthet en del hamnar i efter en separation är ofta mycket långvarig.”



ANNA HÄGER,
verksamhetschef för
Kvinnofridsenheten, vid
Akademiska sjukhuset i
Uppsala

– Vi har fyra olika nationella stödlinjer som man kan ringa till: Kvinnofridslinjen, Stödlinjen för män, Stödlinjen för transpersoner och ickebinära samt Rätt att välja, som vänder sig till personer som lever i hedersvåld. De som svarar på samtalen är sjuksköterskor, socionomer eller personer med annan högskoleutbildning som har jobbat som kuratorer. Alla fyra stödlinjerna får samtal som handlar om ekonomiskt våld.

Vi lyssnar och ger det bästa stöd vi kan utifrån hur personens beskrivna situation ser ut. De som ringer är anonyma, vi för ingen dokumentation och ringer inte upp, utan vi försöker att motivera till att ta de kontakter vi rekommenderar.

Vad kan det vara till exempel?

– Det är väldigt olika hur det ekonomiska våldet ser ut. Vi hänvisar till alla samhällets resurser, både myndigheter och civilsamhälle. Vi lyssnar också för att se om det finns andra i inringarens nätverk som kan ge stöd. Det gäller att skapa trygghet så att personen kan återta kontrollen över sitt liv.

Hur vanligt är det med frågor som rör ekonomiskt våld?

– Jättevanligt. Sedan kanske den som ringer inte förstår att den är utsatt för ekonomiskt våld, men vi kan hjälpa till att se vilka typer av våld personen är utsatt för. Det kan hjälpa en del att få rätt kontakter vidare. Ibland har de sökt stöd på andra ställen och inte hittat rätt.

Vad vill de flesta få ut av samtalet till er?

– Man vill att någon lyssnar på ens berättelse och bekräftar en. Det är inte alltid man vet vart man kan vända sig för att få stöd när man är utsatt för våld, men då är det väldigt bra att ringa oss för att få en nyckel till nästa steg i processen.

Stärk din yrkesroll

- **KBT för skolkuratorer 15 hp**
Kognitiva beteendeterapeutiska verktyg
- **Familjehemshandledning i praktiken 15 hp**
En metod som bidrar till konkret förändring i vardagen, för barnet och för familjehemmet



AKADEMI
MAGELUNGEN

Marie Cederschiöld högskola

tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola

mchs.se/uppdrag

uppdrag@mchs.se • 08-555 051 19

NORSTEDT & VICENTE

Grundläggande utbildning i psykoterapi med KBT-inriktning

Ansök nu!

Start 29 augusti 2025

Besök www.norstedtvicente.se för mer information och anmälan

MOSKÉN ÖPPNADE DÖRRARNA

Yusuf Abdow, ordförande i Örebro moské, satt i bilen när samtalet kom – ett skottdrama pågick på Campus Risbergska. Han tog sig till moskén, öppnade dörrarna och tog emot flera av de medlemmar som förlorat sina anhöriga.

TEXT TIM ANDERSSON FOTO PAVEL KOUBECK



Y

YUSUF ABDOW SATT I BILEN när polisen ringde. Det handlade om en skjutning på Campus Risbergiska. Gängkrig, tänkte han, en hämndaktion, men blev korrigerad: Inte den här gången.

– Det var ett ord som polisen sade som särskilt skrämde mig: "pågående".

Det hela pågick medan vi talade.


Det har gått några veckor sedan händelsen och vi sitter i ett litet rum i Örebro moské, där Yusuf Abdow är ordförande. Tegelbyggnaden, som ännu inte är helt återställd efter en anlagd brand 2017, ligger i Vivalla, ett särskilt utsatt område som det senaste decenniet brottats med allt från IS-resenärer till droghandel och gänguppställningar.

– Vi bestämde oss först för att stänga moskén.

Vi visste nämligen inte om det var en ensam gärningsman eller om det var fler på andra platser. Sedan lugnade jag mig lite och insåg att människor kanske behövde hjälp, så vi bestämde oss för att öppna igen.

Och hjälp var det många som behövde. Yusuf Abdow upplevde scener under de där dagarna som han inte glömmer, berättar han. Spelar upp dem under intervjun, gestikulerar och talar till osynliga gestalter i rummet. Särskilt isande var en händelse på Akademiska sjukhuset.

Han var där för att stödja dem som kommit i



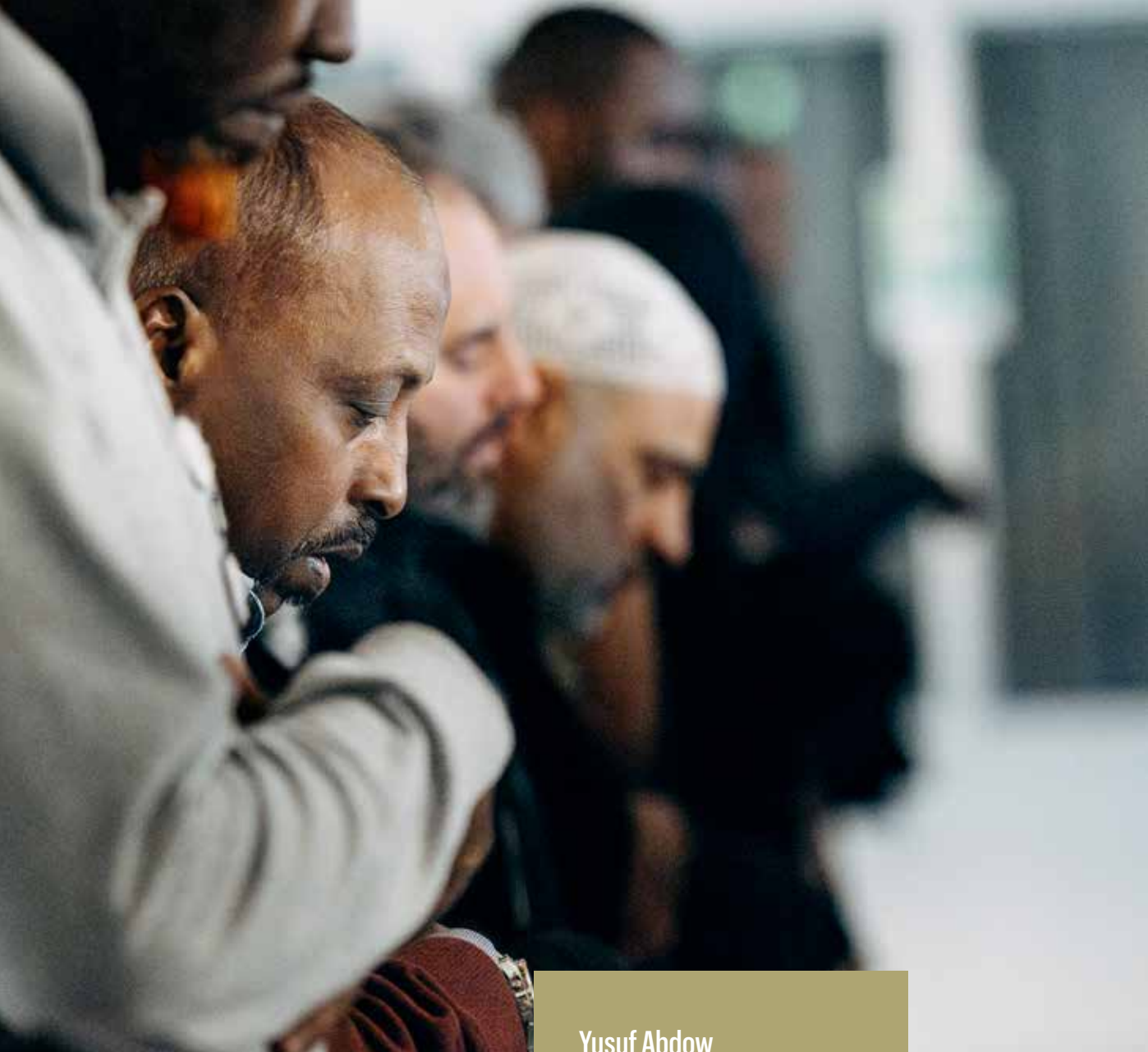
När den akuta fasen direkt efter skjutningen var förbi kom ett molande efteråt. Behovet av stöd har varit stort.

hopp om att finna sina anhöriga. Sex patienter – fyra med koppling till församlingen – var inlagda, ytterligare tio människor saknade.

– Vi samlades i aulan, dit en sjukvårdspersonal kom med en lista över sex personer. Han läste upp dem en efter en och berättade om deras situation: "Kalle", "Anders", fast det var bara utländska namn.

DE SAMLADE lyssnade i hopp om att få höra namnet på sin anhöriga. De "saknade" var nämligen sannolikt avlidna, även om sjukhuset inte hade rätt att lämna den informationen. För varje namn som inte tillhörde den de letade efter närmade sig tystnaden vid listans slut.

– När det sista namnet lästs upp blev många



helt galna. Då var det bara att vara med dem, stötta och dela sorgen. I den situationen kan man inte göra mer än att trösta.

MOSKÉN HAR HAFT fullt upp också efter att den mest akuta fasen gett vika för ett molande efteråt. För många av dess medlemmar är det hit man går i en kritisk situation, berättar Yusuf Abdow.

– De vänder sig inte till någon psykolog, eller socionom. Människor från andra länder är inte vana vid sådant. De kommer hit, och det är inte så att man bestämmer: "Nu ska vi samtala om det här, nu pratar vi om dig". Nej, det börjar spontant, med att någon berättar om huvudvärk, sömnproblem eller rädsla, och som kanske utbrister: "Vad händer i Sverige?"

Yusuf Abdow

Gör: Ordförande för Örebro moské, föreläsare och översättare. Har tidigare varit socialarbetare i Örebro kommun och suttit i kommunfullmäktige för Socialdemokraterna.

Bor: I Örebro.

Ålder: 61 år.

Familj: Gift.

Intressen: Läsa, resa, spela fotboll, ungås med min familj och vänner.

” De vänder sig inte till någon psykolog, eller socionom. Människor från andra länder är inte vana vid sådant. ”



► För de som representerar moskén gäller det alltså att fånga upp signalerna från de behövande. Yusuf Abdow, som har arbetat som socialsekreterare och fältassistent, är väl lämpad för uppgiften, och har dessutom verktygen för sådana samtal. I svårare fall har han dock haft Röda korset med som stöd.

– Vid sådana situationer säger jag inte: ”Nu kommer det en psykolog som du kan prata med”, utan jag försöker avdramatisera situationen och i stället formulera det som: ”Jag vet några som skulle kunna hjälpa – inte dig utan mig. Är det okej om jag kallar på dem?”

DET ÄR INTE BARA Röda korset som Örebro moské har en nära relation till. Föreningar, kyrkor och inte minst myndigheter är frekventa gäster här. Som en polis har formulerat saken: Innan Yusuf Abdow tog över ordförandeskapet

2022 var moskén som en blomaffär – den erbjöd en enda vara, och det var den som besökare kom för. Numera tvingas alla hit, muslimer eller inte.

– Min största uppgift i den här moskén är att göra den till en samlingsplats för alla människor, inte bara för dem som ber. Vi ska vara som en brygga över till det samhälle vi lever i.

Yusuf Abdow har inte bara en bakgrund i socialtjänsten, utan har också suttit i kommunfullmäktige för Socialdemokraterna. Kontaktnätet är brett och utmärkt för att knyta ihop moskén med världen utanför.

SAMTIDIGT MÖTER han uppenbara utmaningar. Rädslan inför det offentliga Sverige är stor, berättar han. Inte minst inför socialtjänsten. Somliga som mår dåligt vågar inte ens berätta om det för en infödd, svensk privatperson, av rädsla för att informationen skulle kunna komma ut och deras barn tas ifrån dem.

– Jag försöker förklara för dem: Samhället är inte ute efter dina barn – nej! Det är ingen fara, du kan få hjälp, medicin, allt. Men det är svårt. Jag har föreläst mycket om socialtjänsten – som privatperson. Skulle jag göra det under beteckningen socialarbetare är det nog många som inte skulle lita på mig.


Yusuf Abdow illustrerar de intensiva diskussioner som hans föreläsningar brukar leda till, men blir avbruten med armarna i luften: Mässande arabiska tränger igenom väggarna. Det är imamen som kallar till bön i salen bredvid.

Där inne finns en skärm på väggen med en bild på den heliga Kaba och en klocka som räknar ner tiden. När det är dags har ett sextiotal personer samlats under det höga trätak. De vänder sig mot Mecka. Två små flickor som leker på en scen bredvid fnissar och gör samma sak.

– Allahu akbar, sjunger imamen.

Rösten fyller lokalen och deltagarna som ställt sig i rader går ner på knä på golvet vackert gröna, persiska mattor. Flickorna gör likadant, fortfarande fnissande.

MÖTET: YUSUF ABDOW

A close-up portrait of Yusuf Abdow, a Black man with a short beard and mustache, looking slightly upwards and to the left. He is wearing a light blue patterned shirt and a dark red sweater. The background is blurred, showing what appears to be a library or office setting with bookshelves.

→ Yusuf Abdow har ett förflutet som socialarbetare och vill att moskén ska vara en samlingsplats och brygga till samhället.



→
Moskéns insamling till
de 16 drabbade med-
lemmarna gav 300 000
kronor på fem dagar.



” Vilka blir det nästa gång?
Man hör då och då att det inte
går att leva här längre. ”

► – Allahu akbar.

Efteråt berättar Yusuf Abdow att han försöker få SVT att livesända den muslimska bönen under ramadans fyra fredagar. Om man kan sända från kyrkor, varför inte från moskéer?

– Tanken är inte att göra folk arga, jag är inte intresserad av det. Jag är intresserad av att människor bryr sig om det här samhället. Som muslim känner man sig ofta attackerad och utpekad, och om SVT kunde förmås till det här skulle det fungera som en bro.

EFTER BÖNEN GER vi oss ut för en promenad. Yusuf Abdows Vivalla har en visionärt social topografi: till höger och vänster passerar vi byggnader och områden där han är engagerad i olika projekt. Redan på moskéns uppfart snubblar vi över en rätt grandios plan: Här ska det byggas en ”multiarena”.

Han har talat med den stiftelse som äger moskébyggnaden och fått godkänt, och förhoppningen är ett samarbete med kommunen och Boverket.

– Den värsta riskfaktorn som finns för barn och ungdomar i dag är tiden. När de är lediga från skolan måste timmarna fyllas av något.

I multiarenan skulle barnen aktiveras och samtidigt föras närmare vuxna. Det senare är en viktig fråga för Yusuf Abdow, som föreläser om anknytningsteori och ser trygga relationer mellan barn och föräldrar som en förutsättning för ett förebyggande, socialt arbete.

– Här kan föräldrarna finnas med, kanske dricka något i kafeterian, medan barnen spelar fotboll, innebandy och volleyboll. Jag har sagt det till stiftelsen: Det här har inget med gudstjänst att göra, men det är viktigt för moskén och orten.

Vi har knappt lämnat uppfarten innan en skolbyggnad leder in honom på ett annat projekt. Det handlar om läxläsning för barn i låg- och mellanstadiet och involverar moskén, Röda korset och universitetet.

– Vi tänker ofta att vuxna klarar av att hjälpa sina barn med skolarbetet när de är små, men

det finns föräldrar som inte ens kan skriva sitt eget namn. Det här ska vara avlastande för dem. De kanske också behöver någonstans att praktisera, och där kan Röda korset hjälpa till. Om de här tre aktörerna samarbetade skulle det skapa en känsla av: ”Aha, wow!”

Vi kommer in i Vivalla centrum och passerar den nedlagda polisstationen. Han pekar på butikerna runtomkring och talar om hur ”vi” insåg att det behövde göras något för att komma till rätta med arbetslösheten. Det visar sig att han sitter i styrelsen för det kommunala bolag som äger centrumanläggningen, och som erbjuder praktik, fördelaktiga hyresavtal, och hjälp med att starta eget.

Han tar oss till Café Vivalla, där det serveras libanesisk frukost, foul medamas, också under lunchtid, och över kyckling och gult ris talar vi om förutsättningarna för Yusuf Abdows ambition att öppna moskén för samhället.

Hur påverkar en sådan händelse som skjutningen på Risbergska hans arbete?

– Folk är rädda, försiktiga. En kille gick förbi mig en dag och sade: Vilka blir det nästa gång? Man hör då och då att det inte går att leva här längre.

MOTIVET TILL massmordet är fortfarande oklart, men Yusuf Abdow säger att offrens utländska bakgrund gör att många ändå relaterar det till växande främlingsfientliga och antimuslimska strömningar i samtiden. Han talar om den friktionsfrihet med vilken toppolitiker regelbundet knyter invandring till kriminalitet.

Nej, visst kan det vara svårt att bygga broar till en kultur, som man upplever inte vill ha en här, säger han.

– Ibland tror folk att jag försöker bortförklara vad som händer i Sverige, men vi har bara ett land, inget i reserv. Så jag säger till dem: Jag förnekar inte att det är svårt, men vi har inget annat val än att fortsätta bygga broar. ◀

Studenter från Umeå i norr till Malmö i söder tävlar om priset Årets bästa C-uppsats. Ämnen denna gång: Sis-anställdas syn på vården och unga med adhd/autism.

Läs alla bidrag
PÅ SOCIONOMEN.SE
/C-UPPSATS

Nya finalister i C-uppsatstävlingen!

TEXT ANNIKA SJÖBERG



RASMUS ÅKESSON & VICTOR GUYARD
Södertörns högskola



AREZO ZÁRATE & LISA MALMBERG
Marie Cederschiölds högskola



CHRISTINE WERNER
Karlstad universitet

Vad handlar uppsatsen om?

Victor: Vi har undersökt tidigare Sis-anställdas upplevelser av hur det är att arbeta på Sis och deras syn på vården.

Rasmus: Vi har intervjuat före detta behandlingsassistenter och behandlingspedagoger på Sis.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Victor: Att det finns en brist på vård inom Sis. Det ska erbjudas vård men flera av dem vi intervjuade menade att det snarare handlar om förvaring.

Victor: De intervjuade menade också att personalen rör sig utanför organisationens ramar och jobbar med uppgifter som inte finns i deras uppdrag. De tar kurser vid sidan om och lär sig saker som de sedan använder i jobbet. Många är väldigt engagerade.

Rasmus: Vi kan inte generalisera men utifrån svaren vi fått så upplevs kompetensnivån som låg bland personalen.

Vem bör läsa uppsatsen?

Rasmus: Alla inom socialtjänsten som jobbar med ungdomar, och även makthavare.

Vad handlar uppsatsen om?

Arezo: Den handlar om unga med adhd och autismspektrumtillstånd, ast, och hur deras livsvillkor och tillgång till stöd påverkas av maktordningar, funktionalitet, klass och rasifiering.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Arezo: Att stödet för unga med adhd och AST är begränsat och ofta svårtillgängligt. Det kräver att den unga och dess omgivning har resurser för att kunna navigera i systemet.

Lisa: De med mest resurser runt omkring sig får i regel stöd, medan de med minst resurser och kanske störst behov möter mer strukturella hinder och får mindre stöd.

Arezo: Det kan till exempel vara att föräldrarna inte har ett flexibelt jobb där de kan komma ifrån, eller att man inte har ett språk som gör att man förstår myndighetstermerna.

Vem bör läsa uppsatsen?

Lisa: Alla bör läsa den. NPF blir alltmer aktuellt i samhället och det finns så otroligt stora kunskapsluckor. Det behövs även mer information och kunskap kring de här frågorna inom socialt arbete.

Vad handlar uppsatsen om?

– Jag har granskat Socialstyrelsens riktlinjer och rekommendationer när det gäller autism och undersökt föreställningarna om autism, vilka insatser som rekommenderas och hur socialtjänstens arbete med gruppen framställs.

Vilka är de viktigaste resultaten?

– Publikationerna jag granskade hade ett väldigt ensidigt fokus på svårigheter och utmaningar. Det fanns inget styrkebaserat sätt att framställa autism på. Det ledde till att autism sågs som avvikande och beskrevs i stigmatiserande termer.

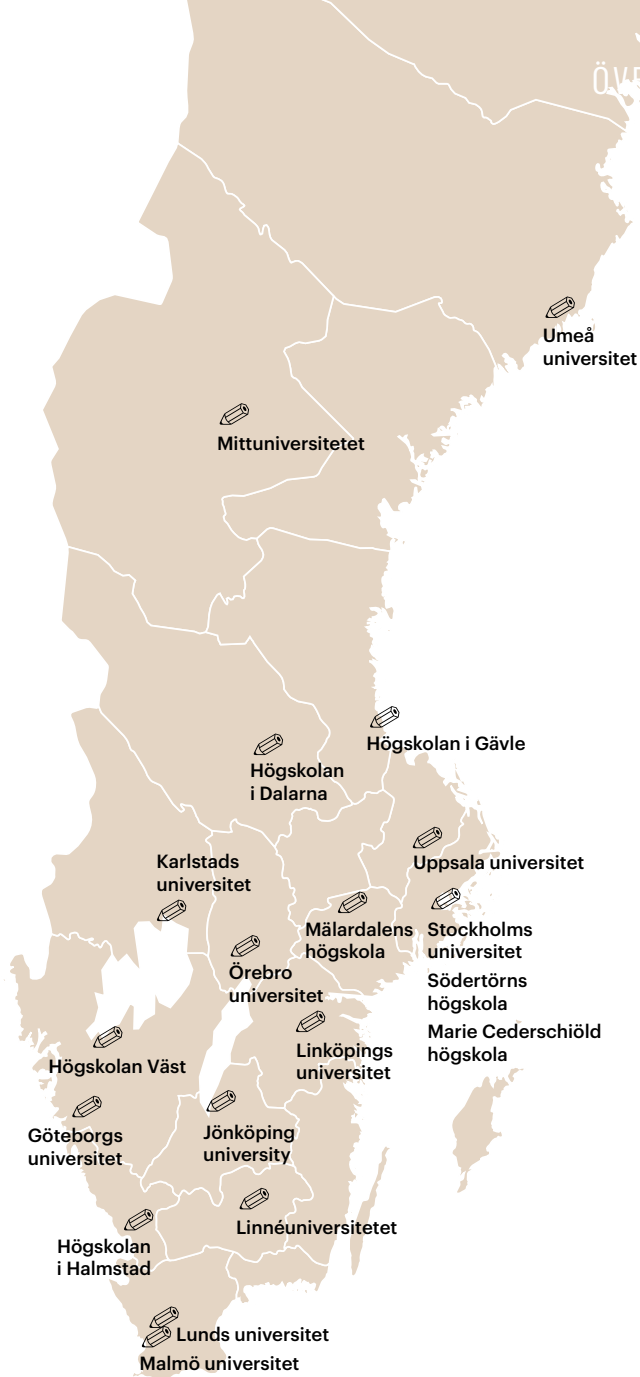
– För val av insatser och behandling så var den största kunskapskällan experter erfarenhetsbaserade kunskap med att arbeta med gruppen.

Vem bör läsa uppsatsen?

– Alla som jobbar med målgruppen, både inom socialtjänsten och inom sjukvården. Jag tror att den här uppsatsen kan vara ett bra diskussionsunderlag för att lyfta arbetet med målgruppen.

LÄS MER!
Längre
intervjuer på
sacionomen.se

En kunskapsbaserad socialtjänst



Vem vinner priset för Sveriges bästa C-uppsats?

Socialhögskolorna på landets universitet och högskolor väljer själva ut den bästa C-uppsatsen på respektive socionomutbildning. Uppsatserna presenteras i Socionomen och vinnaren utses av en expertgrupp. Vinnaren får ett stipendium på 10 000 kronor. Prisutdelningen sker under Socionomdagarna den 25-26 november 2025.



Nya sociallagarna, 38u

Boken ger en komplett redovisning av de fyra lagar som socialtjänsten vilar på, och i den här nya upplagan redovisas viktiga författningsändringar.

Lars Lundgren, Per-Anders Sunesson
ISBN: 978-913902963-2



Relationsrätt, 1u

I den här boken utgår författaren från hur nära relationer i dagens Sverige ofta uppstår och utvecklas.

Johanna Schiratzki
ISBN: 978-913903053-9



Vårdnad, boende och umgänge., 6u

Boken har blivit ett standardverk. I denna sjätte upplaga behandlas många nya frågeställningar inom samtliga områden.

Mats Sjösten
ISBN: 978-913902529-0



Samhället och de unga lagöverträdarna, 9u

I boken beskrivs inledningsvis de allmänt brottsförebyggande insatser som särskilt avser unga människor.

Lars Clevesköld
ISBN: 978-913902940-3

Så ska Kriminalvården få sexualbrottsdömda att leva ett vanligt liv

Genom ett nytt arbetssätt vill Kriminalvården förbättra möjligheterna för sexualbrottsdömda att komma tillbaka till ett vanligt liv. Det kräver också hjälp från samhället – men vill samhället det?

TEXT TOMMY JOHANSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Modellen heter Cosa – Circles of Support and Accountability – och kommer ursprungligen från Kanada. I Sverige har den hittills testats i mindre

skala på Skogomeanstalten och frivården i Göteborg – men förhoppningen är att arbetssättet ska spridas till fler.

Kortfattat är Cosa en modell som vilar på två ben, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg, psykolog vid Kriminalvårdens avdelning för verksamhetsinnehåll.

– Det ena är att skapa en återanpassning till samhället för sexualbrottsdömda, och göra det på ett sätt som är säkert och tryggt. Det andra är idén om restorative justice, att människor kan bidra till samhället på ett positivt sätt även om man gjort sig skyldig till fruktansvärda saker.

Modellen grundar sig på ett samarbete mellan myndigheter och civilsamhälle. Man kallar det för inre och yttre cirklar. I den yttre cirkeln

finns professionella kontakter som syftar till att rusta klienten mentalt och erbjuda faktiska vägar tillbaka in i samhället.

– Det utgörs dels av resurser inom Kriminalvården, som återfallspreventiva program och övervakarsamtal, dels av aktörer inom socialtjänsten, psykiatri och Arbetsförmedlingen, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg.

DEN INRE CIRKELN består av biträdande övervakare. Det är privatpersoner som engagerar sig på frivilligbasis för att på olika sätt stötta brottsdömda. Det handlar i grunden om att finnas tillgänglig för samtal och bollande av tankar, kanske över en fika eller aktivitet. Det övergripande arbetet mellan de inre och yttre cirkelarna koordineras av en frivårdsinspektör.

Den biträdande övervakaren fungerar också som en brygga till livet som väntar efter behandling, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg.

När Kriminalvårdens ansvar upphör, till exempel efter en villkorlig frigivning, så upphör också Cosa och kontakten med biträdande övervakare. Då ska klienten helst ha upprättat egna kontaktytor.



Hanna Harnesk Hjortsberg

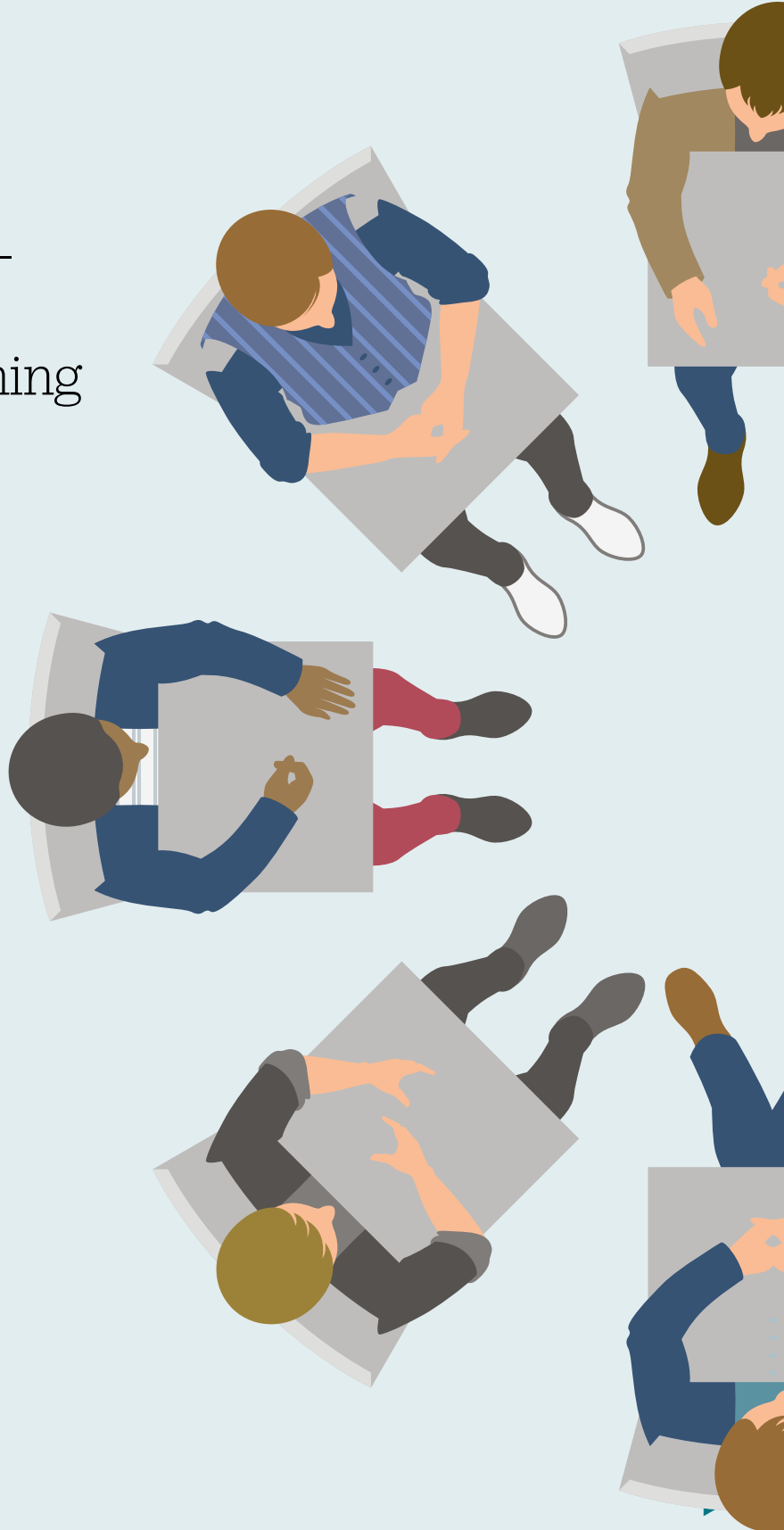
FOTO: KRIMINALVÅRDEN

” De flesta sexualbrottsdömda har en ganska god uppfattning om rätt och fel. ”

Sexualbrott i siffror

Under 2023 anmäldes totalt 9 476 våldtäkter i Sverige. Av dessa utgjorde 8 596 våldtäkter mot kvinnor eller flickor, och 698 våldtäkter mot män eller pojkar.

- 1 Med undantag för åren 2021 och 2022, då antalet anmälda våldtäkter minskade något, har anmälningarna ökat sedan 2015. Då låg siffran på 5 918.
- 2 Av de anmälda våldtäkterna under 2023 riktades 59 procent mot vuxna, 13 procent mot barn i åldern 15–17 år, och 28 procent mot barn under 15 år.
- 3 Sexualbrott är ett samlingsbegrepp som förutom våldtäkt inkluderar brott som sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, sexuellt ofredande, utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell tjänst, med mera.
- 4 I den Nationella trygghetsundersökningen uppger 3,8 procent av befolkningen (16–84 år) att de utsattes för sexualbrott under 2023.
Källa: Brå



- ▶ – Mycket handlar ju om att tillsammans med biträdande övervakare öva på att ta kontakt med personer och aktörer i samhället. Kanske utforska nya intressen. Det vi inte vill är att det ska bli helt tyst kring klienten efter behandling.

DET ÄR KOPPLAT till de riskfaktorer man ringat in för målgruppen. Även om återfallsrisken på gruppnivå är låg bland sexualbrottsdömda så finns det riskfaktorer man absolut vill undvika. Isolation och ensamhet till exempel, och i förlängningen leda och tristess. Det ökar risken för återfall.

– Arbete och sysselsättning är en väldigt viktig del. Då får man in en rutin i vardagen samtidigt som riskfaktorerna inte får fäste, säger Hanna Harnesk Hjortsberg.

MEN GÅR DET VERKLIGEN att få sexualförbrytare att förändra sitt beteende? Det är en brännande fråga i sammanhanget. Sexualbrottsdömda är erkänt svåra att hantera. Så sent som förra året släppte Kriminalvården själva en forskningsrapport där man skrev att ”kunskapen om hur Kriminalvården och andra samhällsaktörer kan stötta personer som begår sexualbrott att ändra sitt beteende är begränsad.”

Det man med säkerhet vet är att den typiske sexualförbrytaren är en man. Ålder, utbildningsbakgrund och etnicitet kan däremot variera stort. Men det finns gemensamma nämnare, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg.

– Det vi kan se är att sexualbrottsdömda ofta har olika typer av underliggande svårigheter. Det kan handla om att man har svårt för närhet och intimitet i jämlika relationer, och att man då vänder sin sexualitet mot ett barn eller annan vuxen. Övergreppet blir ett extremt dysfunktionellt sätt att hantera svårigheten på, säger hon.

Vad vet man om sexualbrottsdömdas förmåga att sätta sig in i vad brottet gör med den utsatte, alltså förmågan att känna empati?

– När jag började utbilda mig kring det här i slutet av 90-talet så hade man en övertro på att gärningspersonen i princip var färdigbehandlad om denne kunde erkänna sitt brott och ge uttryck för empati. Där finns det ny forskning som visar att man inte behöver fokusera så mycket på de bitarna.

– Det finns såklart undantag men de allra flesta sexualbrottsdömda har en ganska god uppfattning om rätt och fel.

Man skulle i viss mån kunna säga att den empatiska förmågan både finns och inte finns. Allt handlar om skam, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg.



– De flesta har förmågan att förstå hur sexualbrott påverkar de utsatta i en generell mening, men när det kommer till det egna offret är det svårare att se och förstå. Det handlar väldigt mycket om att man inte står ut med insikten. Det blir för skamfyllt.

Det blir också en del av problemet eftersom skammen ställer sig i vägen för verklig förändring.

– När det är så oerhört färgat av skam så gör det att personer drar sig för att söka hjälp eller berätta om vad de gjort.

Sedan finns det en annan, minst lika relevant fråga, och dessutom rent avhängig för att Cosa ska fungera. Är vi som samhälle beredda att ge sexualbrottsdömda en andra chans? För många, inte minst offer och anhöriga, är brottet oförlåtligt. Det finns flera exempel där aversionen blivit så stor att personer hämnats på sexualförbrytaren. I de extrema fallen har det till och med lett till mord. Det är dock inget som Hanna Harnesk Hjortsberg upplevt i sitt arbete.

ÄR SAMHÄLLETS SYN på sexualbrottsdömda en del i svårigheten att hantera sexualbrott?

– Ja, det tror jag, samtidigt som jag också tror att det är oerhört positivt att samhället har fokus på det sexuella våldet. Det är ju ett samhällsproblem och ofta ett dolt sådant.

– Men vi behöver prata om sexualbrott på ett sätt som gagnar möjligheterna att arbeta återfallsförebyggande. Det är lätt att ge sig hän till det repressiva men det kan också skapa en ogynnsam polemik.

”Arbete och sysselsättning är en väldigt viktig del. Då får man in en rutin i vardagen samtidigt som riskfaktorerna inte får fäste.”



Hanna Harnesk Hjortsberg väcker också frågan om vad alternativet skulle vara. Vi har inte en rättsordning där människor kan spärras in för evigt eller övervakas 24 timmar om dygnet.

Hur får man samhället att bli mer förstående?

– Man behöver ge en alternativ bild kring sexualbrott. Fallen som man ofta läser om i tidningarna, att en gärningsperson gett sig på ett okänt offer; de finns såklart, men det är ovanligare.

Det absolut vanligaste är att den dömda begått sexualbrottet mot någon som denne har en relation till. Det syns tydligt i statistik från Brå. Av samtliga anmälda våldtäktsbrott mot vuxna under 2023 var offer och gärningsperson närstående eller bekanta i 75 procent av fallen.

Framöver är tanken att fler anstalter och frivårdskontor ska börja arbeta med Cosa. Någon tidsram för det finns inte i nuläget, förklarar Hanna Harnesk Hjortsberg; det viktiga är att skynda långsamt. Närmast ska arbetet i Göteborg följas upp med enkätundersökningar och utvärderas. Vad som händer därefter återstår att se. ◀

KOMMENTAR:

”Det går att ändra sexualförbrytares beteenden”

Sexualförbrytare kan förändra sitt beteende, det tror forskaren Malin Joleby som pekar på statistiken och på nya behandlingsprogram.

TEXT TOMMY JOHANSSON



Malin Joleby
FOTO: KAROLINSKA
INSTITUTET

Sexualbrott är ett allvarligt brott och det är viktigt att säkerställa att de insatser som ges har önskad effekt, säger Malin Joleby, forskare vid Karolinska Institutet, som skrivit en avhandling om internetrelaterade sexualbrott. Hon arbetar just nu i ett forskningsprojekt kring metoden Prevent it.

– Det är ett internetbaserat behandlingsprogram som riktar sig till personer som löper risk att begå sexualbrott eller som redan har begått övergrepp.

Prevent it bygger på KBT och är utformat för att skydda barn. För att hitta deltagare till programmet har de arbetat uppsökande i förövarforum på darknet.

– Det är forum där övergreppsmaterial delas och det diskuteras övergrepp på barn. Vi har gått in och berättat om Prevent it och frågat personer om de vill ha hjälp att sluta med sina beteenden.

Deltagarna, hittills runt 600 personer från olika delar av världen, är anonyma genom behandlingen.

– Den första studien på Prevent it visade lovande resultat. Nu håller vi precis på att avsluta uppföljande studier för att se om resultaten står sig, berättar Malin Joleby.

Går det att förändra sexualförbrytares beteende?

– Ja, det gör det. Om man tittar på statistiken så är det här en brottsgrupp med låg återfallsrisk. Sedan bygger det såklart på att personen själv vill ändra sitt beteende.

Finns det en risk att de som gått i behandlingsprogram lär sig hur man ska svara och går under radarn vid bedömning om återfallsrisk?

– Jag kan förstå den oron. Samtidigt finns det riskinstrument som baseras på statistiska faktorer som ålder, antal övergrepp och typ av offer, som ska kunna visa på högre eller lägre risk för återfall. Det vill säga där bedömningen inte är avhängig av vad individen själv uppger eller hur ärliga de är.



Skrivglädje

För många av deltagarna innebär Orden i mig en nyfunnen passion för det skrivna ordet. Drömmen är att ge ut en antologi med deltagarnas texter, förklarar ledaren Nadia Holma.

RÖSTER SOM BERÖR

När allt fler utsatta sökte sig till Falu stadsbibliotek växte behovet av en social verksamhet. Resultatet blev "Orden i mig" där deltagarna får dela med sig av egna texter. Det har berört både lokalt och nationellt.

FOTO GEORGE GRIGORIADIS TEXT TOMMY JOHANSSON



Dialog

Under varje träff ger man ett stort utrymme för samtal och dialog. Varje träff är ungefär två timmar lång inklusive fika.

Skrivande som ger hopp

Orden i mig har pågått i två år och vänder sig till personer som på olika sätt befinner sig i en utsatt livssituation.

– Det kan handla om allt från fattigpensionärer till människor utan något hem, säger Nadia Holma, verksamhetsledare på kulturföreningen Skådebanan Dalarna.

Projektet finansieras genom medel från Kulturrådet. Skådebanan är projektägare och driver verksamheten tillsammans med Falu stadsbibliotek, Dalabiblioteken och Riastugan.

Nadia Holma och bibliotekarien Sara Tuss Efrik sköter allt det praktiska.

– Vi har cirka 15 träffar per termin, som löper på halvårsbasis, förklarar Nadia Holma.

Orden i mig utgår från metoder som shared reading, där man genom högläsning med pauser samtalar om utvalda texter, och biblioterapi.

Varje träff brukar börja med en incheckningsrunda där varje deltagare ges möjlighet att läsa upp egna texter.

– Efter det utgår vi från texter som jag och Sara har förberett. Det kan vara romaner, noveller, dikter, låttexter. Sedan brukar deltagarna få olika skrivuppgifter som knyter an till det, säger Nadia Holma.

Varje träff har också sitt speciella tema som de valt tillsammans, under våren har det bland annat varit beroende, att åldras, rädsla och känslor.

Vad har Orden i mig haft för betydelse för deltagarna?

– Det har varit otroligt uppskattat. Deltagarna säger nästan varje träff att de är oerhört tacksamma att få delta i det här, att det skänker hopp och att det lett till att de börjat skriva.



Samarbete

Sara Tuss Efrik (till vänster), bibliotekarie på Falu stadsbibliotek, och Nadia Holma, verksamhetsledare på Skådebanan, leder tillsammans arbetet med Orden i mig. "Det är världens bästa jobb", säger Nadia.



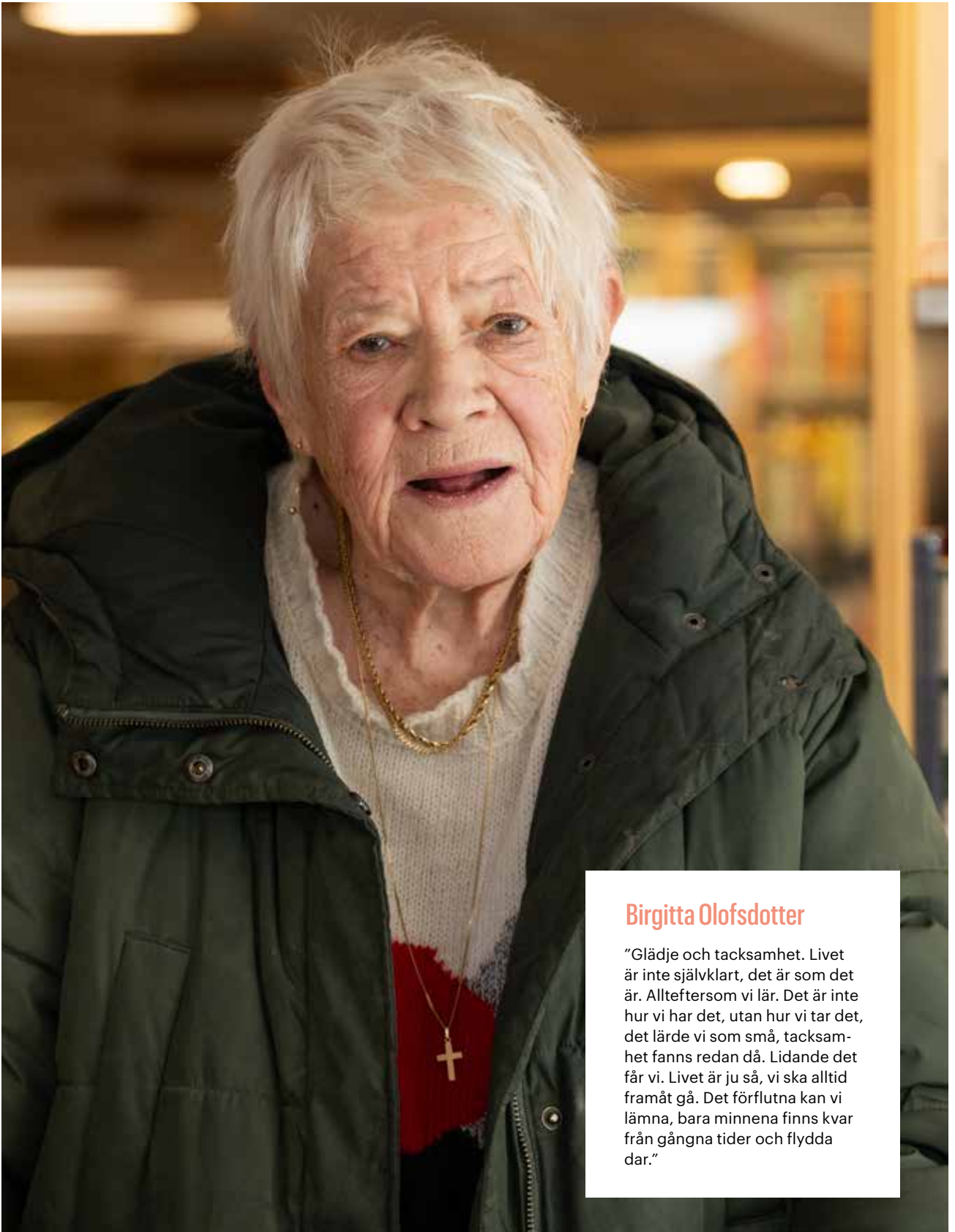
Utforskande

Varje träff fokuserar på ett särskilt ämne som ledare och deltagare valt tillsammans. Temat för dagen är "att åldras". Här formulerar Nadia Holma frågor för gruppdiskussion.

Lotta Östberg

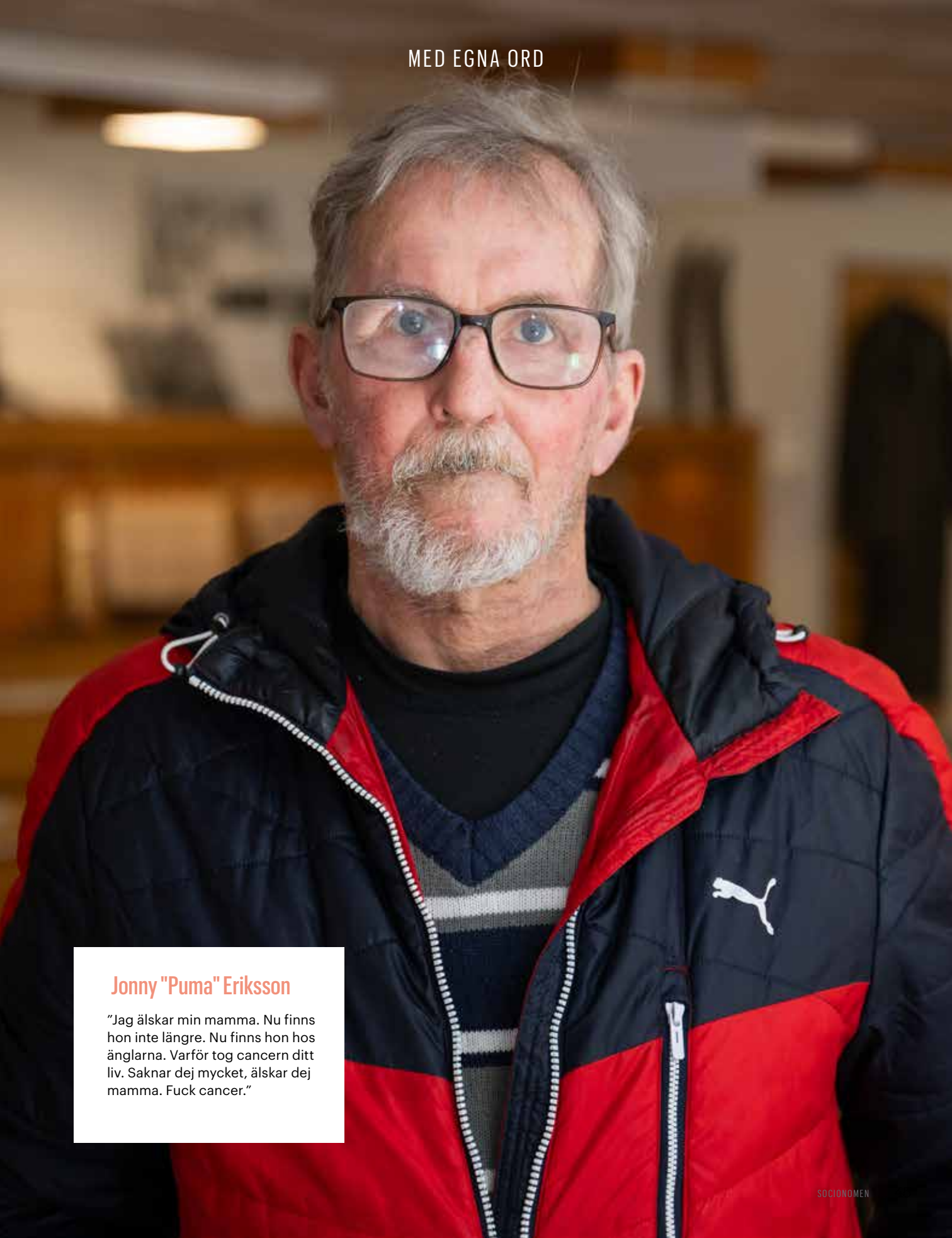
”Att åldras är inte bra, eller är det det? Va’ vet ja, va’ vet du? Det brukar heta att det är vad vi gör det till. Man föds och från den stunden börjar åldrandet. Man börjar åldras. Det innefattar så mycket. Så många positiva lärdomar och så många negativa input som åldrandet lär dig av erfarenheten att överbygga. Att åldras innebär att jag måste tänka igenom vad jag måste göra för att åldras på bästa, finaste sätt.”





Birgitta Olofsdotter

“Glädje och tacksamhet. Livet är inte självklart, det är som det är. Allteftersom vi lär. Det är inte hur vi har det, utan hur vi tar det, det lärde vi som små, tacksamhet fanns redan då. Lidande det får vi. Livet är ju så, vi ska alltid framåt gå. Det förflutna kan vi lämna, bara minnena finns kvar från gångna tider och flydda dar.”



Jonny "Puma" Eriksson

"Jag älskar min mamma. Nu finns hon inte längre. Nu finns hon hos änglarna. Varför tog cancer ditt liv. Saknar dej mycket, älskar dej mamma. Fuck cancer."



Behandlingshem för vuxna med missbruk med sin grund i psykiatrisk problematik.

Tallgården i Virserum – behandling och utredning med inriktning på KBT.

Hos oss bedrivs verksamheten i rofylld småländsk miljö med närhet till både samhälle och naturen. En unik kombination av att vara lantligt, men ändå inte avlägset. Våra fem separata villor är vackert belägna med en strålande utsikt över Virserumssjön.

Tallgårdens behandlingsmodell bygger på systemteorin och utgår från att förändring och utveckling är möjlig i alla människor.

Vi arbetar med KBT, Återfallsprevention (ÅP), Community Reinforcement Approach (CRA), Ett självständigt liv (ESL) och Motiverande samtal (MI).

Vi erbjuder flera behandlingsgrupper såsom känslogrupp, stress- och ångesthantering, ADHD-skola och även hästunderstödd terapi (HUT).

I Tallgårdens villor kan man bo bara med kvinnor, bara med män eller män och kvinnor tillsammans, allt utifrån önskemål och situation. Vi kan erbjuda en lämplig boendelösning för alla.

Placeringsförfrågan: 010-660 04 09 eller placering@tallgarden.se

Välkommen!



Kontakta oss: info@tallgarden.se • Placering: 010-660 04 09 eller placering@tallgarden.se
www.tallgarden.se eller skanna qr-koden • Besök oss: Kullevägen 6, 577 71 Virserum



ROBIN GÅLNANDER, doktor
i kriminologi vid Stockholms universitet

FOTO: VILHELM STOKSTAD, KONTINENT

SKULDSANERING FÖREBYGGER BROTT – ETT TAG

Skuldsanering kan ha en brottsförebyggande effekt, men redan efter sex månader avtar effekten. Det visar en ny svensk forskningsstudie. Med bättre stöd skulle effekten troligen vara längre. TEXT VIKTORIA MYRÉN

Vi såg en tydlig effekt, att de som beviljades skuldsanering upphörde med brott. Och vi såg en väldigt tydlig skillnad jämfört med de som inte fick skuldsanering. Men sen var effekten snabbt avtagande, säger Robin

Gålnander, doktor i kriminologi.

I studien *A Fresh Start or a False Dawn?*, har han tillsammans med kollegorna Olof Bäckman och Yerko Rojas matchat drygt 1 600 personers ansökningar om skuldsanering mot registerutdrag från Kronofogden. De såg att för personer som beviljats skuldsanering sjönk brottsförekomsten med 30 procent. Men redan sex till nio månader efter beslutet om skuldsanering så avtog den positiva effekten, för att till slut försvinna helt. Robin Gålnander tror att orsakerna är en kombination av personliga och strukturella omständigheter.

– Vi vet att man kan, och förmodligen bör, göra mer för att stödja individer som får

Forskningen i korthet

- I studien har forskarna studerat 1 621 personer som ansökte om skuldavskrivning hos Kronofogden under 2016–2017.
- Alla sökande hade åtminstone en brottmålsdom registrerad under de fem år som föregick beslutet om skuldsanering. Av de 1 621 personerna beviljades 725 personer skuldsanering, medan övriga 896 nekades.
- De personer som beviljades skuldsanering, hade en 30-procentig minskning när det gällde registrerade brott i sex-nio månader efter beslutet och den positiva effekten började redan innan ansökan gjordes men efter nio månader avtog den helt.

- ▶ skuldsanering, även efter beslutet, säger Robin Gålnander.

I dag finns möjlighet att få stöd i samband med att man söker skuldsanering av en kommunal skuld- och budgetrådgivare men den hjälpen försvinner sedan.

– När du väl har fått din skuldsanering är det mer eller mindre upp till dig att lösa allt, och det är ju en helt ny situation och verklighet att förhålla sig till, säger Robin Gålnander.

EN SKULDSANERING varar i regel i fem år, och under den tiden lever individen på existensminimum.

– Det finns inga marginaler i budgeten för att lösa sånt som behöver lösas i livet. Mat och husrum är visserligen inräknat, men så händer det saker, du kanske tappar mobilen i handfåtet eller så sker något annat oförutsett – och det blir väldigt svårt att hantera.

Han tror att stöd i vanliga vardagsmässiga situationer skulle göra stor skillnad, för en skuldsanering kan vara svår att hantera ur flera aspekter.

– Vi resonerar kring det här i studien, att skuldsanering är en "once-in-a-lifetime opportunity", du kan få skuldsanering en gång, men bränner du den chansen är det kört.

Den vetskapen tror Gålnander är pressande för individen, att man ser det som sin sista chans, och lyckas man inte så går det åt skogen.

– Ett så desperat läge kan vara brottsalstrande. Det är en ganska klassisk kriminologisk faktor, att är du pressad, ekonomiskt och socialt, och dessutom har ett kriminellt kontaktnät och ett visst mönster av kriminellt beteende så ökar risken för att återfalla i brott markant.

I SIN DOKTORSAVHANDLING "Maintaining Desistance - Barriers and Expectations in Women's Desistance from Crime" djupintervjuade Robin Gålnander tio kvinnor och följde under lång tid deras strävan att upphöra med brott. Just skulder var en svår och starkt komplicerande livsfaktor för kvinnorna.

– Det är jättetufft, säger Robin Gålnander.

Ändå har skuldsanering fördelar i jämförelse med de löneutmätningar som annars är vanliga vid obetalda skulder. Vid löneutmätning är det vanligt att skulden – vilket flera av kvinnorna i avhandlingen vittnade om – fortsätter att växa på grund av räntorna, och det finns inget slut på löneavdraget. Vid skuldsanering minskar hela tiden den faktiska skulden och efter fem år skrivs

resterande skulder av helt och hållet.

– Men även fem år kan upplevas som en väldigt lång period om man inte får vardagen att gå ihop

rent ekonomiskt, konstaterar Robin Gålnander.

Han tror att stöd och uppföljning efter att beslutet om skuldsanering tagits, kan underlätta för personerna att hantera den psykologiska och ekonomiska press som en skuldsanering innebär. Men hjälpen behöver anpassas till den här gruppen.

– Bland fängelsedömda är det vanligt att man inte har fullgjort

sin grundutbildning. Många har inget vidare självförtroende när det gäller matematik eller att räkna ut vad man är skyldig någon. Det här är förknippat med mycket skam, så en eventuell stödperson behöver inte bara vara duktig på ekonomi utan också förstå vilka psykologiska faktorer som spelar in och kunna prata om det, säger Robin Gålnander.

EN AV DE VIKTIGASTE aspekterna med studien ser han i möjligheten att jämföra det svenska systemet med andra länders system. Han påpekar att skuldsanering är ett ganska unikt system för Sverige och våra nordiska grannländer.

– Jag läser naturligtvis mycket forskning från USA, de är stora i kriminologi, och där är det vansinnigt mycket svårare att förhålla sig till sina skulder. Du har skulder i motsvarande grad eller högre, men du har nästan inga reella möjligheter att ta ansvar för, och beta av dem, säger Robin Gålnander.

Han ser stora fördelar med det svenska systemet. Här finns ett slutdatum, vilket han tror är avgörande.

– Du betalar så mycket du någonsin kan och du lever väldigt knappt och fattigt, men det är under en begränsad period. Det är fem år, sen får du ditt liv tillbaka. Det är hoppgivande och det ger livet riktning och mening, säger Robin Gålnander. ◀

” När du väl fått din skuldsanering är det mer eller mindre upp till dig att lösa allt. ”

Robotar ger oftare avslag på ekonomiskt bistånd

Kan robotar förenkla arbetet för handläggare inom ekonomiskt bistånd? Både ja och nej, visar Nora Germundssons avhandling.

TEXT TOMMY JOHANSSON

Vad handlar studien om?

– Vi har undersökt en specifik automatiseringsmjukvara som heter RPA, Robotic Process Automation, som har börjat användas inom ekonomiskt bistånd i flera kommuner.

Hur är tanken att roboten ska användas?

– Roboten ska göra det administrativa jobbet så att handläggarna kan fokusera mer på det sociala arbetet. Ofta handlar det om att roboten för in uppgifter från klienters e-ansökningar till det system som handläggarna arbetar i. Roboten kan också addera uppgifter till olika beslutstexter så att det finns beslutsunderlag till handläggarna.

– RPA har ingen inlärande funktion som man tänker sig att AI ofta har nuförtiden. En RPA arbetar helt regelstyrt och är programmerat att imitera en förutbestämd process som ska efterlikna rutinmässigt arbete som annars människor gör.

Hur har ni gått till väga?

– Vi har pratat med handläggare som arbetar med RPA, och personer som varit involverade i införandet av systemet, både policyaktörer som SKR och Social-

styrelsen, och chefer i kommunerna. Sedan har vi gjort en kvantitativ studie där vi tittat på beslut före och efter införandet av RPA.

Vilka är de viktigaste resultaten?

– RPA beskrivs ofta som ett system som bara ska ta hand om det administrativa. Det bygger på en uppfattning om att det finns uppgifter som är helt administrativa och uppgifter som handlar om socialt arbete, att kunna spendera mer tid med klienterna. Det här är en lite förenklad bild.

– Jag har själv erfarenhet av att arbeta som handläggare. Det är inte så enkelt som att säga att allt vi gör framför en dator är administrativt arbete. När vi läser, skriver och tar in information från klienten så sker det också mycket tankearbete.

Som sedan kan komma att påverka beslut?

– Precis, och en viktig poäng är att ekonomiskt bistånd ska göras utifrån en individuell bedömning. Det står i lagen. Det kan inte RPA.

Vad finns det för risker med att låta en robot hantera den här typen av uppgifter?

– Det finns en risk att man slutar begära in vissa uppgifter för att roboten inte kan hantera dem. Då landar man i en mer rutinartad process som ger mindre information. Många handläggare säger att arbetet går snabbare men det vi också kan se är att bedömningarna blir striktare. Klienter får i större utsträckning delvis avslag, det vill säga avslag på kostnader som ligger utöver norm, i de kommuner där man infört RPA.

– Det flera handläggare också säger är att samtidigt som mindre tid läggs på att administrera ansökningar så måste man ändå lägga

tid på att administrera roboten.

Man får alltså administrera det som ska underlätta administrationen?

– Ja, roboten är så pass rudimentär och enkel att det finns delar som den inte klarar av om den inte får lite hjälp på traven.

Vem bör ta del av studien?

– Jag tror att det skulle vara bra för politiker och beslutsfattare att ta del av resultaten. Jag tror att det finns en stor förhoppning om att de här systemen ska effektivisera arbetet och lösa problem kopplat till personalomsättning. Avhandlingen kan nog bidra till att nyanseera den bilden något. ◀



FOTO: STOCKHOLMS UNIVERSITET

Läs mer aktuell forskning på sociologen.se!

→ Nora Germundsson

GÖR: Nybliven doktor i socialt arbete, Stockholms universitet.

AKTUELL MED: Avhandlingen Configuring Casework – The Adoption of Robotic Process Automation in the Administration of Swedish Social Assistance.

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO UMEÅ UNIVERSITET / GETTY IMAGES



Ökad risk för suicid efter beslut om LVU

SAMHÄLLSVÅRD. Ungefär en elev per skolklass kommer någon gång under sin uppväxt att omhändertagas, och placeras i familjehem, på HVB eller Sis-hem. I en rapport som bygger på 21 000 domstolsmål har Ronja Helénsdotter undersökt hur det gått för barn som omhändertagits enligt LVU.

Resultatet är inget gott betyg för dagens samhällsvård. Redan nio månader efter domstolens beslut syns en kraftigt ökad risk för suicid. De flesta av dödsfallen sker under tiden som barnet fortfarande är omhändertaget. Även barn placerade i familjehem upplever stora, skadliga effekter. Ogyynnsamma förhållanden och skadlig exponering för andra barn i samma miljö bidrar till de negativa resultaten. Om färre barn hade tvångsomhändertagits hade färre blivit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa eller begått vålds- och sexualbrott.

Det finns förstås också barn som påverkas positivt av att flyttas från det egna hemmet och författaren menar inte att vi ska sluta ingripa när barn har det dåligt hemma, eller uppvisar ett destruktivt beteende. I stället måste kvaliteten på insatserna bli bättre. Beslutsfattare bör också överväga insatser i hemmiljön, vilket i vissa fall kan ge bättre resultat.

Referens: Ronja Helénsdotter, *Court-ordered care, Göteborgs universitet, 2024.*

Stora stödbehov efter rättspsykiatrisk vård

BROTTLIGHET. Rättspsykiatrisk vård är ett av samhällets mest extrema ingrepp och innebär ofta långa perioder av frihetsberövande. I sin avhandling undersöker Ebba Noland hur livssituationen för tidigare rättspsykiatriska patienter blivit efter att vården avslutats. Avhandlingen baseras på data från 1 150 personer som skrevs ut mellan 2009 och 2018. Resultaten visar att vården skiljer sig mycket åt mellan olika grupper av tidigare patienter. Den största gruppen, som utgör mer än hälften av patienterna, fick omfattande samhällsstöd, inklusive ekonomiskt bistånd, boende bemannat med personal och god man eller förvaltare. Dessa individer uppvissade generellt låga nivåer av återfall i brott och missbruk efter utskrivning. Andra grupper mötte större utmaningar, särskilt de med omfattande

behov av psykiatrisk vård. En mindre andel hade mer stabila livssituationer, där vissa var sysselsatta i arbetslivet och andra levde i familjekonstellationer. Dessa grupper hade låga nivåer av återfall och mindre vårdbehov. Resultaten understryker vikten av att anpassa insatser efter individens specifika behov och förutsättningar. Avhandlingen visar också att återfall i brott är relativt ovanligt i denna grupp jämfört med personer som avtjänat fängelsestraff, även om vissa faktorer ökar risken. Cirka 14 procent av patienterna dömdes för nya brott under uppföljningsperioden. Endast ett fåtal av dessa nya brott innebar allvarligt våld.

Referens: Ebba Noland, *Bortom rättspsykiatri: stöd och risk i tidigare patienters liv, Umeå universitet, 2025.*

ANNONS

Skyddat boende

För kvinnor, män, familjer – egen lägenhet eller kollektivt – FREDA, SARA & Patriark – barnansvarig psykologkontakt – säkerhetsplanering – utsluss till eget boende – jour – ramavtal med ett flertal kommuner

“Alla har rätt till frihet att forma sitt liv”



Kontakta oss för förfrågan
010 70 60 350 www.vejbyhem.se

VEJBYHEM
Vård och Boende

ANNONS



Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har över 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka **Lediga platser** på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:

✉ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 67 00



mogard.se

MO GÅRD


 Debatt

”Aktivitetsbaserade arbetsplatser införs med argument om ökad effektivitet och flexibilitet, men forskningen man lutar sig mot tolkas utifrån ideologiska kriterier.”



Monica Hartzell, leg. psykolog, leg. psykoterapeut och handledare.

FOTO: PRIVAT



Siamak Noroozy, sacionom, leg. psykoterapeut och handledare.

FOTO: PRIVAT

AKTIVITETSBASERADE KONTOR SKAPAR ETISKA PROBLEM

Svenska kommuner genomför en omfattande förändring av socialtjänstens arbetsmiljö genom att införa aktivitetsbaserade arbetsplatser (ABA). Modellen, som bygger på flexibla arbetsstationer och delade ytor, har anammats med argument om ökad effektivitet, flexibilitet och samarbete. Den forskning som finns kopplad till ABA betonar dess många fördelar. Vi menar att forskningen tolkas och används utifrån ideologiska kriterier som hyllar kostnadseffektivitet och kontroll. Som en motvikt till detta har vi försökt föreställa oss hur två teoretiker, Lefebvre och Bachtin, skulle kritisera införandet av ABA.

FÖR SOCIALSEKRETERARE, behandlare och familjeterapeuter innebär förändringen en rad praktiska och etiska utmaningar – från sekretessproblem till försvagad arbetsro och kollegial sammanhållning. ABA kan förstås som en ideologisk omstrukturering av både rummet och språket i det sociala arbetet. Ett rum är aldrig neutralt, utan en produkt av sociala, ekonomiska och politiska processer. ABA är alltså inte bara en fysisk förändring, utan en ideologisk disciplinering av socialt arbete. Genom att ta bort fasta arbetsplatser skapas en ökad kontroll och flexibilitet från arbetsgivarens sida, där socialsekreterare tvingas anpassa sig till en ständigt föränderlig arbetsmiljö.

ABA PÅVERKAR hur samtal och kommunikation sker inom socialtjänsten, både mellan kollegor och mellan socialarbetare och klienter. I traditionella

kontorsmiljöer sker spontana samtal mellan kollegor, vilket möjliggör stöd, rådgivning och gemensam reflektion. I en ABA-miljö, där socialsekreterare ständigt byter plats, fragmenteras dessa samtal. Den dialogiska dynamiken bryts upp, vilket minskar möjligheten till informellt kunskapsutbyte och emotionellt stöd. Socialt arbete är en relationell praktik som bygger på förtroende och dialog. Men i en ABA-struktur, där privata och trygga samtalsrum blir svårare att tillgå, riskerar klientens röst att bli mer kontrollerad och filtrerad. Klienter kan känna sig mindre benägna att öppna sig om de inte upplever samtalsmiljön som trygg och privat. Därmed marginaliseras klientens röst. ABA riskerar även att bidra till ökad monologisering av arbetsrummet. Det betyder mångfalden av röster och perspektiv undertrycks till förmån för en dominerande diskurs. ABA kan tolkas som en sådan process, där rummet formas av managementspråkets effektivitetsideal snarare än av de relationella och dialogiska behov som socialt arbete kräver. När rummet förändras, förändras också dialogen inom det.

LEFEBVRE MENADE att människor kan återerövra rummet genom att ifrågasätta och omforma dess funktion. Bachtin pekade på att dialog alltid har en motståndskraftig potential – att språket aldrig är helt kontrollerbart och att nya röster alltid kan uppstå.

UTIFRÅN DETTA kan vi se tre möjliga strategier för att motverka de negativa effekterna av ABA i socialt arbete:

1. Socialsekreterare kan organisera sig fackligt för att kräva en arbetsmiljö

som prioriterar samtal, relationer och stabilitet.

2. Reflektionsgrupper kan skapas för att analysera hur ABA påverkar arbetet och hur rummet kan återtas i vardagen.

3. Socialarbetare kan hitta sätt att återta det levda rummet genom att skapa informella mötesplatser, skydda vissa ytor för tyst och trygg dialog, och ifrågasätta rumsliga begränsningar.

4. Klientmöten kan hållas på platser som garanterar sekretess och trygghet, även om ABA-modellen motverkar detta.

5. Om ABA innebär en monologisering av arbetsmiljön, måste socialarbetare hitta sätt att återinföra en dialogisk kultur.

6. Genom att aktivt lyfta fram socialtjänstens unika behov av reflektion och samtal kan den effektivitetsstyrda diskursen utmanas.

OM VI VILL FÖRSVARA socialtjänstens professionella autonomi och relationella kärna, måste vi

”Klienter kan känna sig mindre benägna att öppna sig om de inte upplever samtalsmiljön som trygg och privat.”

kritiskt analysera hur rum och språk förändras – och hur vi kan återerövra dem. För som både Lefebvre och Bachtin visade: Maktens rum och språk är aldrig slutna – de kan alltid utmanas och omformas. ◀

➔ VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebook sida eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

ANNONS



FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

Sett, läst, hört

”Det kändes som att de sålde mig”

SKÖNLITTERATUR

Bortgift mot min vilja

Hanna Saadi, Frida Funemyr
Norstedts



Under sommarlovet 1999 ska Hanna Saadi och hennes familj flyga till Libanon. Hanna Saadi, som är 18 år vid tillfället, tror att resan handlar om att hälsa på farmor som är sjuk. Det är en förevändning långt från sanningen ska det visa sig. När familjen landat i Beirut står det klart att resan fyller ett helt annat syfte. Hanna ska giftas bort med sin äldre kusin, något som föräldrarna planerat sedan länge utan hennes vetskap.

”Det kändes som att de sålde mig. Att jag inte var deras barn”, berättar hon i en intervju med Göteborgs-Posten som publicerades 2023. Nu, två år senare, kommer boken Bortgift mot min vilja där hennes berättelse ges större utrymme. Här får vi följa Hannas resa både innan och efter sommaren 1999.

Boken är i sin kärna lika mycket en skildring av hedersförtryckets konsekvenser som en uppgörelse med en vuxenvärld som sviker. Året innan Hanna blir bortgift förlorar hon sin bästa vän i diskoteksbranden på Hisingen. Det är en händelse där de vuxna omkring henne hellre skuldbelägger än att tröstar.

Resan tillbaka till frihet blir lång för Hanna. Den går via uppbrott, ångest och depression, kampsport och långa utlandsvistelser, för att slutligen landa i en läkeprocess. Man skulle kunna tro att hennes historia präglas av ilska och ansvarsutkrävande – det gör den också – men det är lika mycket en historia om försoning och om att förlåta.

Tommy Johansson

SKÖNLITTERATUR

Ensammare kan ingen vara

Peter Westberg
Ordfront



Hösten 2019 hittas Branislav Tesanovic död i sin lägenhet. Han har då varit avliden i drygt tre år och åtta månader

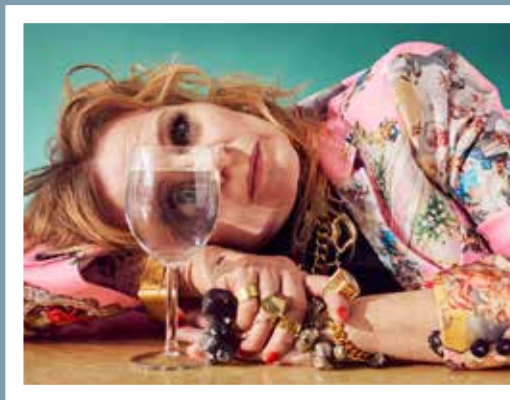
– utan att någon har märkt det. I lägenheten står radion fortfarande på, räkningarna har betalats via autogiro. Mannen ska i medierna komma att kallas för Stockholms ensamaste man.

Ensammare kan ingen vara handlar inte specifikt om Branislav Tesanovic, men är löst baserad på hans öde. Boken följer journaliststudenten Diana som får reda på att en man, död sedan fyra år, hittats i sitt hem på Södermalm. Det blir starten på en historia som drivs framåt av två fundamentala frågor: Hur är det möjligt att någon kan ligga död så länge utan att bli saknad? Vem var denna man som verkar ha levt helt i det fördolda?

Ensammare kan ingen vara är Peter Westbergs nionde roman men den första där författaren, enligt egen utsago, väver samman verklighet och fiktion på det här sättet. **Tommy Johansson**

TEATER: JAG SOM VAR SÅ ROLIG ATT DRICKA VIN MED

Rebecka har flyttat till London och lever livet. Hon frilansar och är ofta ute på krogen. Ett glas vin har väl ingen dött av, tänker hon. Tills hon inser att hon hamnat i ett missbruk. Pjäsen bygger på Rebecka Åhnlunds självbiografiska bok och sätts upp av Riksteatern med Sylvia Rauani huvudrollen. Föreställningen turnerar i hela landet under våren och hösten 2025.



FOTOKRISTEATERN

ANNONS



Har du kompetens inom socialt arbete? Vill du ha en arbetsplats där Engagemang, Ansvar och Glädje är i fokus?

På Humana har vi en bra anledning att stiga upp och gå till jobbet varje dag. Vi är hängivna uppgiften att ge så många människor som möjligt ett bra liv. Våra medarbetare är våra hjältar, det är därför viktigt för oss att bidra till deras utveckling och välmående. Tillsammans kan vi hjälpa andra och göra skillnad.

Vill du vara med och göra skillnad? Jobba hos oss!



Se alla lediga jobb och läs mer. Skanna QR-koden.

Läs mer på www.humana.se/jobbportalen

Skyddade boenden & stödboenden

Vi erbjuder placering i skyddade boenden
och stödboenden för familjer och
ungdomar från 18 år.

För placeringsförfrågningar,
ring oss på 070 108 15 15.



Hos oss får du alltid en trygg placering!



Hemstaden

Trygghet & omtanke för hela familjen

Filmtips för ljusa vårkvällar!

Text: Fredrik Söderlund



1 När ljuset bryts

Island är ett litet land med en storartad filmproduktion. Detta är inget undantag. Filmen följer Una som kämpar med att hantera sin partner Diddis oväntade död. Under ett dygn utvecklas berättelsen och skildrar hennes kamp med förlusten och det plötsliga traumat. Eftersom relationen var hemlig blir den känslomässiga isoleringen ett stort problem.

“När ljuset bryts” belyser också vikten av ett stödssystem i krissituationer. Framför allt för personer som är tvungna att bearbeta en sorg i ensamhet. Filmens hypnotiska foto och nedtonade stämning ger också en extra dimension. Rúnar Rúnarssons drama tävlade i Cannes förra året.

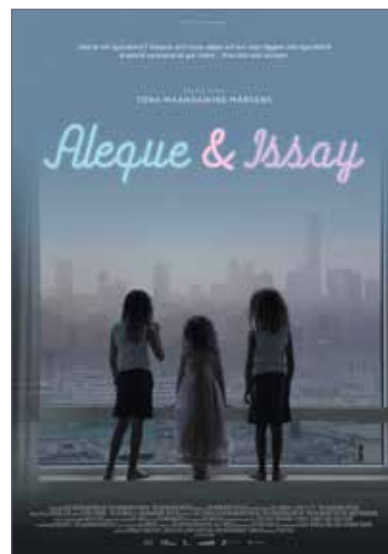
(Går på bio, distributör: Njutafilms)



2 No other land

Denna unika dokumentär tog fem år att sammanställa och fick en välförtjänt Oscar i början av mars. 2019 började människor tvångsflyttas och drivas bort från området Masafer Yatta i Palestina. Aktivisten Basel Adra skildrar hela förloppet på ett närgånget och förtvivlat sätt. Hans begynnande vänskap med den israeliska journalisten Yuval är både vacker och komplex. De kämpar sida vid sida mot en till synes hopplös konflikt som fortsätter att eskalera. “No other land” är ett lika nödvändigt debattinlägg som våghalsigt statement. Ett kompromisslöst porträtt för en hel värld att se.

(Finns på SVT Play, distributör: Doc Lounge)ment)



3 Aleque & Issay

Regissören Andrea Arnold har varit en av vår tids största skildrare av den brittiska socialrealismen sedan debuten “Red road”. Den senaste filmen är ännu ett rörande porträtt av människor i marginalen. 12-åriga Bailey lever med sin pappa och bror i en övergiven lägenhet i förorten. När hon träffar den mystiska Bird tar livet en ny vändning. Det hon kämpar mot blir plötsligt aningen lättare. Hon hittar en frizon och en vän. Filmens vackra detaljer och kontrasterna mellan det finstämda och våldsamma är återigen ett vinnande koncept. Fantasiinlagen gör också att filmen står ut från mängden och aldrig fastnar i klyschor.

Premiär 28 mars (NonStop Entertainment)

”Pojkarna i riskzonen behöver empati, alternativ och förståelse”

Notisen får mig att stanna mitt i gatan. Jag minns när jag läste om händelsen första gången. Om pappan som konfronterade en grupp ungdomar med dödlig utgång. Om sonen som bevittnade sin fars civilkurage för att ett ögonblick senare se honom skjutas ihjäl. En mynningsflamma. En oåterkallelig eld. Gärningsmannen var en 17-årig kille.

I OCH MED DOMEN uttrycker polisen att han – som nu är 18 år – varit kopplad till det kriminella nätverket ”Skärholmsfångaren” och varit brottsaktiv redan vid 13 års ålder. Tingsrätten konstaterar att han tidigare dömts till två fall av mord mot personer ur en rivaliserande gruppering. Domen blev 14 års fängelse.

Hur kan det börja så tidigt? Och hur kan det gå så långt? Jag har arbetat som journalist i drygt tio år. Jag har följt bevakningen av den eskalerande gängkriminaliteten bakom kulisserna. Jag har personligen ägnat år – i ung och vuxen ålder – i socioekonomiskt utsatta områden. Och numera arbetar jag som föreläsare med fokus på anti-machokultur.

Ämnet har kommit upp med jämna mellanrum – likaså Mikael. Första gången frågan dök upp efter en föreläsning



FOTO: JÜLDE YOLDAŞ

Atila Yoldaş

journalist, debattör och föreläsare

blev jag paff. *”Du förespråkar civilkurage, mod och att alltid dra gränser och säga ifrån. Men vågar man det efter Mikael?”*

Jag kände till händelsen men hade inte kopplat samman trådarna. Kan jag stå och predika om ovillkorliga repressalier mot alla som går över gränser, hela tiden och dygnet runt och i alla situationer oavsett vad, efter Mikael?

Hur svarar vi på en sådan fråga när gränserna har förskjutits och rädslan har ett fastare grepp om samhället?

Ja, vi måste fortsätta släcka eldarna. Och göra allt i vår makt för att slippa behöva.

Pojkarna i riskzonen behöver empati, alternativ och förståelse. Och de som kliver över gränser ska straffas – hårt.

De påverkas av vuxenvärldens ord

och tystnad. Av våra värderingar och attityder, handlingar och passivitet. Av sina förebilder och andra pojkar, killar och män. Av normer och populärkultur som inte sällan romantiserar det som föregår mynningselden. De påverkas av machokultur.

VÅRT OVILLKORLIGA slit måste läggas på att säkerställa att normerna kring pojkarna aldrig kan leda till gnistor som leder till bränder. Vi ska leda dem rätt. Vi måste vrida och vända på normerna som omsluter maskulinitet, granska de hämmande och skadliga, lära pojkarna betrakta dem kritiskt och uppmuntra dem att välja andra vägar. Det behövs fler alternativ, fler förebilder och mycket mer kärlek.

Skydds nätet för pojkar i allmänhet och de i riskzonen i synnerhet måste vara starkt.

Socialarbetare, skolpersonal, fritidsledare, vårdnadshavare, kompisar, ledare: Kan vi kroka arm?

Jag må inte ha alla svar men är redo att gräva djupt efter allt mod jag kan skrapa fram. Gör det du med. Gängen frodas av extrem och dödlig machokultur men vilseleder genom löften om ”heder”, ”respekt”, ”manlighet”, ”brödraskap” och ”skydd”. Det är dags för oss att omdefiniera orden. Mikael skulle aldrig ha mördats och 18-åringen skulle aldrig ha lockats in i kriminalitet. Ingen mer eld. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE



”Vi kan aldrig frånskiva oss ansvaret för vår samtid”
HANNA GERDES



”Jag heter Zhiwar och det betyder att leva livet”
ZHIWAR RASHID



”På tio år har Sverige gått från kärlek till hat”
CARIN FLEMSTRÖM

NÄSTA NUMMER

VEM KAN HJÄLPA BUP?

BUP ägnar allt mer tid åt NPF-utredningar samtidigt
som regeringen storsatsar på att korta köerna.
Vad krävs för att få BUP på fötter igen?



I din brevlåda den
22 april ←



nytida

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga, vuxna och familjer inom både funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Vi finns här för dig, med över 460 verksamheter runt om i landet.

Läs mer om oss på nytida.se